

KONAK

Her nevi ÇİLT işleri
Yapılır

İnsan Bu Kapıdan Yıldızlara Ulaşır

PAPİRÜS İLE
PARŞÖMENİN DANSI

İSİMLERİ DE
ÖZEL KİTAPÇILARIMIZ

KIRMIZILI ŞEHİR

EGE'DE DOĞUM GELENEKLERİ

MÜBADELE ANITI

GÜLE GÜLE SANCAR MARUFLU

Kitap okursan;

Tüm yıldızlar sana gülümsüyor gibi gelecek.

Gülmesini bilen yıldızların olacak.

Merhaba

İnsanların isteyerek geldiği ve demir attığı bir şehirdir İzmir. Geçmiş 8500 yıl önceye dayanan olağanüstü bir kültürün üzerinde yaşıyoruz. Böyle bir kaynaktan besleniyor olmak gönencimizdir. Dünyada ilk kez, mitolojik düşünce biçiminden, akılcı düşünmeye geçişin şekillendiği coğrafyada yer alan şehrimiz, bu eşsiz devrimin ve akli keşfedenlerin başladığı yolculuğun bütüncül bir parçasıdır. M.Ö. 6. yüzyılda Ege Bölgesi'nde kurulan Milet Okulu'yla başlayan felsefenin, Milet'in komşusu olan şehrimizde de eş zamanlı olarak filizlenmesi kadar doğal bir unsur olamazdı. Nitekim de öyle oldu ve üzerinde yaşadığımız coğrafya uygarlık tarihine nice düşün insanı armağan etti. Hakikat arayışında akli referans alan ve bilgiyi seven bu öncü insanlar araştırmaya, etkileşime, meraka ve keşfe tüm kesimlerden daha fazla ilgilidiler. Arkalarında bıraktıkları miras tüm İzmir ve yakın çevresinde de sahiplenildi. Akıl erdemine dair biçimlenen o kültürdür, bizi bugünlere taşıyan. Bilginin temel alındığı, bağımsızlığa ve özgürlüğe tutkun, cumhuriyetimizin kurucu felsefesine bağlılığımızın temelinde, akılcı düşünceyi referans almamız vardır. Bu özelliğimize bir de binlerce yıldan bu yana liman şehri karakterimizi eklediğimizde, dünyaya açık ve öncü kimliğimizin ön plana çıkması pek tabiidir. Bu artımızı sürekli kılabilmek, uygarlık ile etkileşim halinde olabilmek için tarihi mirasımız gereği, bilginin peşinde koşuyoruz. Dergimizin bu sayısında şehrimizin okuma ve öğrenme geleneği üzerine bir dosya konusu hazırladık. Antik dönemlerden aldığımız kâmil insan olma serüvenimizi, bugünlere taşıdığımızda bir kez daha belirdi ki, bizler çok şanslı bir şehrin üzerinde yaşıyoruz. Kütüphanelerimiz, her biri ismiyle de özel kitabevelerimiz ve buraları soluyan her yaşta insanımızla, kültür dünyasındaki yerimizi her geçen gün daha da perçinliyoruz. Okuyan ve araştıran İzmirliler olarak en büyük sevincimiz, hakikat yolculuğumuzdaki genç nüfusumuzun yoğunluğudur. Bir fazla bilebilmek için pusulasını kitaplara çeviren bilim insanlarımız, aydınlarımız ve sanatçılarımızın açtığı yolda ilerleyen yeni kuşağın varlığı, en büyük güvencemizdir. Dergimiz KNK'nın Sohbahar 2021 tarihli sayısında dosya konumuza ek olarak ilginizi çekecek daha pek çok içerik hazırladık. İzmir'imizin unutulmaz karakteri Sancar Maruflu'yu sonsuz yolculuğuna uğurladığımız bu evrede, ona olan saygımızı sayfalarımızda bulacaksınız. Bağımsızlığımızın günü olan 9 Eylül'e dair Mustafa Kemal Atatürk'ün, İzmir'e gelişi ve yabancı büyükelçilere gönderdiği not da ilginizi çekecek konu başlıklarımız arasında. Dergimizin yeni sayısının, şehrimiz ve kültürüne dair zihinlerde yeni ufuklar açması isteğimle, keyifli okumalar dilerim.

Abdül BATUR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

8 EGE'DE DOĞUM
GELENEKLERİ

12 KURULUŞUN VE
KURTULUŞUN GÜNÜ

16 KIRMIZILI
ŞEHİR

52 BARIŞA
HEYKEL

i ç i n d e k i l e r

24 İONİA'NIN
IŞIĞINDA

28 ANTİK DÖNEMDEN
BİR AYNA

36 PAPIRÜS İLE
PARŞÖMENİN DANSI

54 ŞENLİK
YOLU

62 ZİHİNLERDE
TAMAM

70 İSİMLERİMİZİN
HİKAYESİ

40 PARŞÖMENE YAZILI
HAYAT

44 KAHRAMANLARIMIZ
ALSANCAK'TA

50 YAZARLAR
ÖRGÜTLENİRSE

76 GÜLE GÜLE
SANCAR MARUFLU

80 MAVİ BOYALI
SİNEMA

82 TATLI
MUSTAFA

KNK 2021 Sonbahar

Kapak fotoğrafı: Lütfü Dağtaş

Konak Belediyesi
Adına Sahibi
ABDÜL BATOR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

Yayın Koordinatörü
OZAN YAYMAN
(Sorumlu Yazı İşleri Müdürü)

Editör
İPEK YAŞAR
TEODORA HACUDİ

Görsel Tasarım
BİRGÜL ARICA

Halkla İlişkiler
EMİNE KALABALIK

Kültür Sanat
ABDULLAH TUNALI

Hukuk Danışmanı
MİNE GENÇ

Yönetim Yeri: İzmir Konak Belediyesi
Dokuz Eylül Meydanı No:6 Basmane / İZMİR
Tel: +90 232 484 53 00
www.konak.bel.tr
knkdergi@konak.bel.tr
Fatih Ofset Matbaa Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
5627/1 No:6 Bornova -İzmir
Tel: 232 4311140
Yayın Türü: Yerel Süreli – Üç ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz
Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Baskı Tarihi: Ağustos 2021

86 TAŞ PLAK
SERÜVENİ

90 BİR KİTAP
BİR TANITIM

Binlerce yılın ritüellerini barındıran Ege Bölgesi'nin doğum ve doğum sonrası gelenekleri birbirinden renkli görüntüler içeriyor. Bölgenin özellikle kırsal yerleşimlerinde baskın olan bu adetlerde dünyaya yeni gelen canlar, pamuklara sarılırken adaklar adanıyor, dilekler tutuluyor. Ve daha nicesinin sahnelendiği bu ritüeller, bereketi ve sevinci bol bir hayat için oluyor.

Ege'de Doğum Gelenekleri

İnsan yaşamında doğum ve ölüm bir doğa kanunudur, fakat bu olguların anlam kazanması kültür ile biçimlenmektedir. Günümüzde iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucunda dünya M.Mcluhan'ın söylediği gibi evrensel bir köy olmaya doğru gelişme göstermektedir. Bu gelişmeler ulusların kültürel değerlerinin yavaş yavaş erimesine ve yok olmaya yüz tutmasına neden olmaktadır. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra kitle iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve kitle iletişim teknolojileri ürünlerinin belirli ülkelerin tekeline geçmesi sonucu, bu ürünlere maruz kalan büyük bir kitle, kitle iletişim araçlarından yansıyan kültürün etkisinde kalmakta, yerel kültürel değerlerini kaybetmektedir.

Akademisyen kimliğimizle kitle iletişim araçlarının kültürel etkileri konusunda kuşkusuz endişeler taşımaktayız. Ulusal kültürün motiflerini taşıyan geleneksel değerleri, gelecek kuşaklara aktarabilme düşüncesinden hareket ederek Ege Bölgesi'nin yaşayan kültür varlıklarından olan "geçiş dönemi ritüellerinden, 'doğum' olgusu araştırma konusu olarak seçtik ve bir belgesel film çalışması gerçekleştirdik.

DOĞUM RİTÜELLERİ

Yaşamımızda doğum, evlenme ve ölüm gibi üç önemli geçiş bulunmaktadır. İnsanların bu geçiş dönemlerini anlamlandırma çabalarının bir sonucu olarak birçok gelenek, ayin, tören, dinsel ve büyüsel eylem yapılmaktadır. "Ege Bölgesi'nde Doğum" isimli belgesel film çalışmasında Ege Bölgesi'ndeki köylerde karşılaştığımız halk bilim açısından bozulmamış, halen yaşayan doğumla ilgili ritüeller, adet ve inanışlar yansıtılmaya çalışılmıştır. Ekonomik nedenlerin yanı sıra, artık Ege Bölgesi'nde yerel geleneklerin yazımızın başında açıkladığımız nedenlerden dolayı eski önemini kaybetmekte olduğunu gözledik. Geleneklerin bozulmadan yaşatıldığı Bergama Yalnız Ev Köyü, Manisa Düzlen Köyü, Cumaovası Görece Köyü, Kemalpaşa Hamza Baba ve Çeşme Barboros Köyü tespit edildikten sonra, buraların geleneklerini uygulama pratiklerini mercek altına aldık.

ÇOCUK İÇİN ADAKLAR...

Ege Bölgesi'nin kırsal çevrelerinde evlenen yeni gelinin hemen çocuk sahibi olması beklenmektedir. Kadın kısır, doğurmamışsa gebe kalmak için pek çok çareye başvurur. Bu çarelerin başında yatırlara, türbelere gidip, ziyaretler yapma, adak adama, kurban kesme gelmektedir. "Ege'de Doğum" isimli belgesel çalışmasında insanoğlunun neslini devam ettirmek için, çocuk isteme ve onu yaşatmak için başvurduğu çareler yansıtılmak istenmiştir. Bu çerçevede, film iki bölümden oluşmaktadır. Doğum öncesi ritüellerinin yansıtıldığı birinci bölümde, çocuk sahibi olmak için kadınların başvurduğu çareler anlatılmaktadır.

DİLEK AĞACINA İPLER...

Manisa'nın Düzlen Köyü'nde yaşatılan bir ritüele göre, yeni evlenmiş kadın evliliğinin ertesi günü doğuracağı ilk çocuğun cinsiyetini öğrenmek için göle bıçak ve tarak aramaya gitmektedir. Daha önceden yengeler tarafından göle saklanan bıçağı bulursa oğlu, tarağı bulursa kızı olacaktır. Yine doğumla ilgili beklentiler çerçevesinde başka bir kadının eli ise doğurganlığının sırrını öğrenebilmek için Hamza Baba Türbesi'nin altındaki deliğe uzanarak, dileğinin gerçekleşmesi için Hamza Baba'nın tülbent içine bağladığı parayı kabul etmesini beklemektedir. Bu ritüel çerçevesinde Hamza Baba'ya mumlar yakılır, onun tespihi dualarla üç kez tüm vücuttan geçirilir, sağlıklı ve hayırlı evlatlar edinebilmek için türbenin örtüsünden bir ip koparılıp kadının belinden üç kez dolaştırılır. Ege Bölgesi'nde kadının çocuk sahibi olmak için başvurduğu çarelerden en bilineni de dilek ağacına ipler bağlamak, bebek beşiği kurmaktır. Kadınların çocuk doğurmak için bu kadar gayret göstermesini, ataerkil toplumun kültürel özelliklerinin bir yansıması olarak açıklayabiliriz. Zira bu toplum yapısında mülkün sahibi erkektir. Kadın erkeğe bir evlat, özellikle de bir erkek evlat verirse evliliği sürecek, gerçek anlamda mutluluğu yakalayacaktır. Anadolu insanının "Ocağı erkek evlat tütürür" özdeyişinin izdüşümünü, filmdeki kadınların çocuk doğurmak için gayretlerinde görmekteyiz.

TUZLAMALAR, KUNDAKLAMALAR

Filmin ikinci bölümünde doğum sonrası ritüelleri yansıtılmaktadır. Doğan çocuğa isim koyma, tuzlama, kırklama, hastalıklardan sağaltma, nazara karşı korumak için

kurşun dökme ve nazar boncuğu takma pratikleri gösterilmektedir. Bergama Yalnız Ev Köyü'nde doğumdan birkaç gün sonra bebeğe isim verilmektedir. Bebeğin adı, genellikle ailenin büyüklerinden bir erkeğin kucığında, onun tarafından dualar okunarak, üç kez adı söylenerek konulmaktadır. Doğumun yedinci gününde bebek tuzlama töreni yapılmaktadır. Ebe ya da ailenin büyüğü olan bir kadın, bebeğe "yaşı uzun olsun" dileklerinde bulunan kadınların ortasına oturarak bebeği tuzlamaya başlar. Tuzlama bebeğin nefesi ve teni kokmasın diye yapılmaktadır. Bu işlem becerikli ve deneyimli kişiler tarafından yapılır ki onların becerilerinin çocuğa geçmesi amaçlanmaktadır. Tuzlamak için kullanılan tuzun içine para konulur ki ileride çocuk zengin olsun... Eğer bebek kız ise tuzun içine kadınlığı tatlı olsun diye bir tutam şeker de atılmaktadır. Tuzlama töreninden sonra evde mevlit okutulmakta, eş dost akrabalar çağrılmaktadır. Davetliler çocuğa 'yaşı uzun olsun' 'anneye babaya hayırlı evlat olsun' dileklerinde bulunup hayır duası ederler. Günümüzde artık benimsenmeyen bebeği kundaklama işlemi Bergama Yalnız Ev Köyü'nde hala yapılmaktadır. Kundaklama ile çocuğun bacaklarının daha düzgün olacağına inanılmaktadır. Çocuk kat kat yere serilen bezlerin üzerine yatırılarak, belinden aşağısı ve kollarını da içine alacak şekilde sarılmaktadır. Sonra da bir iple çocuk adeta paketlenmektedir.

KIRK GÜNÜN SİHRİ

Yalnız Ev Köyü'nde yeni doğmuş bebeği görme, doğumun ilk haftasında başlamakta, kırkıncı gününe kadar sürmektedir. Çocuk görmeye gitmenin en yaygın ve

geçerli kuralı ona bir armağan götürmektir. Genellikle giyim eşyası ve altın olan bu armağanlar çocuğun yattığı odaya bir ip üzerine atılarak sergilenmektedir. Ege' de bir inanışa göre doğumdan sonra kırk gün içerisinde anne ve bebek her türlü hastalık tehlikesine açıktır. Bu nedenle aile büyükleri tarafından loğusa kadın evde yalnız bırakılmamaya özen gösterilmektedir. Bebek kırkı dolmadan dışarı çıkarılmamakta, başka kırklı kadın ve çocuğu ile karşılaştırılmamaya dikkat edilmektedir. Anne ve bebek kırk gün sonra "kırklanmaktadır". Yalnız Ev Köyü'nde bu töre yalnızca kadınlar tarafından yerine getirilmektedir. Anne ve bebeğin, kırklama işleminden sonra tüm tehlikelerden kurtulacağına inanılmaktadır. Tüm akrabaların toplandığı bu törende içinde ayak değmeyen yerden toplanan kırk tane çakıl taşının olduğu kırklama suyu ile bebek yıkanmaktadır. Bunu anne ve bebeğin tüm kirliliğinin yıkanması izlemektedir. En son olarak kırklama suyu ayak değmeyecek bir yere dökülmektedir.

NAZARLAR KORUSUN

Çeşme Barbaros Köyü'nde de hastalığı olan çocukların 'Delikli Taş' denilen taşın altından geçerek iyileşeceğine inanılmaktadır. Cumaovası Görece Köyü'nde çocuğun sağlıklı büyümesi için bir takım sağaltma pratikleri uygulanmaktadır. Nazar ve büyüsel içerikli zararlı dış etkilerden korunmak için, kurşun dökme yaygın bir sağaltma pratiğidir. Kurşun dökme işleminde bakır bir tencerenin içine soğuk su, para, toplu iğne, soğan kabuğu ve ekme konmaktadır. Nazara uğrayan çocuk yere oturtulmakta, üzerine temiz çarşaf örtülerek, ocak üzerinde

eritilen kurşun 'Besmele' ile çocuğun başı üzerinde tutulan tencere içine akıtılmaktadır. Bu işlem üç kez tekrarlanmaktadır. Kurşun döken kadın, soğuk suya giren kurşunun aldığı şekillerden bir takım anlamlar çıkarmaktadır. Kurşun dökülen su ile çocuğun başı ve omuzu sıvazlanmakta, nazarın kalkması için etrafa su serpilmiştir. Kalan su ise yine ayak değmeyecek bir duvar dibine serpilmiştir. Nazara karşı en yaygın çarelerin başında 'nazarlık' taşıma gelmektedir. Cumaovası Görece Köyü'nde atadan kalma atölyelerde nazar boncuğu yapım misyonunu üstlenmiş ustalar, zanaatlarının belki

de son temsilcisidirler. Sonuç olarak bizim kültürümüze özgü değerlerin korunması toplumsal bilincin gelişimi açısından önemlidir. Bir yandan değişimlere ayak uydururken, bir yandan da geçmişe bağlılığı ayakta tutmanın, dengeyi kurmanın yolu olarak, kültürel mirasa, gelenek ve göreneklere aslına uygun bir şekilde sahip çıkmak gerekmektedir.

Fotoğraflar: Kübra Sezgin

9 Eylül sadece İzmir'in kurtuluş günü değil, emperyalist ülkelerin Türkiye'den kovuluş günüdür. 9 Eylül günü tarihe, Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözleriyle not düşülmüştür: "Türkiye'nin savunduğu, bütün ezilen ulusların davasıdır. Bütün ezilen uluslar, ezenleri bir gün yok edecektir. O zaman dünya yüzünden ezen ve ezilen sözcükleri kalkacak, insanlık kendisine yakışan bir toplumsal duruma erişecektir. Bizim ulusumuz da o zaman bu amaca ulaşan uluslar arasındaki önceliği ile gerçekten öğünebilecektir".

10 Eylül 1922 günü, Gazi, Anafartalar Caddesi'nden arabasıyla ilerlerken, "Bir rüya görmüş gibiyim" diye mırıldanmış ve İzmirli taraından büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılanmıştır. Hükümet Konağı ile Konak Vapur İskelesi arasında büyük bir kalabalık oluşmuş, meydan hıncahınç dolmuştur. Alkışlar, "Yaşa Mustafa Kemal Paşa" sesleri eşliğinde göklere yükseliyordu. Gazi, bir ara Hükümet Konağı'nın balkonundan kendisine çılgınca sevgi gösterisinde bulunan halkı selamlarken; "Başarı benim değil, sizin, milletindir" diye seslenmiştir. Gazi, "Muzaffer Ordularına" verdiği demeçte; "Doğrudan doğruya bana gönderilen bir telsiz telgrafta, İzmir'deki İtilaf Devletleri Konsolosları'na benimle görüşmelerde bulunma yetkisinin verildiği bildirilerek, onlarla hangi gün ve nerede buluşabileceğim soruluyordu. Buna verdiğim cevapta; 9 Eylül 1922'de Kemalpaşa'da görüşebileceğimizi bildirdim. Dediğim günde ben oradaydım fakat görüşme isteyenler ortada yoktu. Çünkü ordularımız İzmir rıhtımında ilk verdiğim hedefe, Akdeniz'e ulaşmış bulunuyorlardı" diyordu. Gazi Mustafa Kemal Atatürk demecine şu sözlerle devam ediyordu:

Kurtuluşun ve kuruluşun günü

"...Saygıdeğer Efendiler, her safhasıyla düşünülmüş, hazırlanmış, idare edilmiş ve zaferle sonuçlandırılmış olan bu hareket Türk Ordusu'nun, Türk subay ve komuta heyetinin yüksek kudret ve kahramanlığını tarihe bir kere daha geçiren muazzam bir eserdir. Bu eser, Türk Milleti'nin hürriyet ve istiklal düşüncesinin, ölümsüz bir abidesidir. Bu eseri yaratan bir milletin evladı, bir ordunun başkomutanı olduğumdan, mutluluk ve bahtiyarlığım sonsuzdur. Efendiler, işte şimdi diplomasi alanına geçebiliriz. Gerçi, ordumuzun zafere ulaşacağından ümitsiz oldukları için, bu meseleyi daha önce diplomasi yoluyla çözüme bağlama kanaat ve iddiasında olanları, dediklerini yapma hususunda biraz fazlaca bekletmiş oldum. Bununla birlikte, sonunda benim de diplomasi alanında ciddi olarak çaba harcadığımı görerek, memnun olmaları gerekirdi. Böyle olup olmadığını göreceğiz. Ordularımız, İzmir ve Bursa'yı geri aldıktan sonra Trakya'yı da Yunan Ordusu'ndan kurtarmak için İstanbul ve Çanakkale doğrultusunda yürüyüşlerine devam ederken, İngilizlerin o zamanki Başbakanı bulunan Lloyd George, fiilen harbe karar vermiş bir tavırla ve yardımcı birlikler gönderilmesi isteğiyle

dominyonlara müracaat etmiş. Yalnız, ondan sonra olup bitenlere bakılırsa Lloyd George'un isteğinin yerine getirilmediğini kabul etmek gerekir".

İSTANBUL HÜKÜMETİ'NİN KUTLAMA TELGRAFI

Büyük zafer, yalnız İzmir'de değil, tüm yurttaki coşkuyla kutlanmış ve zaferin baş mimarı Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya birçok kutlama telgrafı gönderilmiştir. Bunların en ilginçisi ise 2,5 yıl önce, ona idam fermanı çıkartan İstanbul'daki esir hükümetin gönderdiği telgraftır. Telgrafta şöyle denilmektedir: "Korkusuz demek yaraşan komutan, Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Anadolu'muzun ve Türk ili olan şehirler şehri İzmir'imizin kurtarılmasında üstün zafer, Osmanlılığın övünç tarihine pek parlak bir yiğitlik sayfası eklenmiştir. Bu konuda gerek yüce komutan kişiliğinizden, gerek tüm ileri gelenler ve amirler ve subaylar ve erler tarafından gösterilen kahramanlık ve yurtseverlik eserleri dilin seçkiniyle şükredilip uluların. Gerçekleştirilen zafer kutlanıp kutsanırken, şehitlerimizin temiz ruhlarına Fatihalar sunulur, efendim. 10 Eylül 1922".

MÜJDE

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, 12 Eylül 1922 günü yayınladığı bildiriyle “İzmir Zaferini” ülkesine şöyle müjdelemiştir:
“Büyük ve asil Türk milleti! Ordularımız, 9 Eylül sabahı İzmir’i, akşamı Bursa’mızı kurtardılar. Akdeniz askerlerimizin zafer çığlıklarıyla dalgalanıyor. Asya İmparatorluğu’na yeltenen küstah bir düşmanın savaş alanlarına gelme cesaretinde bulunan ordu komutanlarıyla, komutan kurulları, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin savaş esiri bulunuyorlar. Düşmanın başkomutan tayin ettiği General Trikopis, gece, gündüz, düzgünce savaşmayı ve kurtuluş çarelerini denedikten sonra, en sonunda yanındaki general ve kurmayları, komuta ettiği ordunun kalıntılarıyla teslim olmak zorunda kaldı.
...Büyük Türk milleti, Ordularımızı kabiliyet ve kudreti düşmanlarımıza dehşet, dostlarımıza emniyet verecek bir üstünlük gösterdi. Ordularımız on dört gün içinde büyük bir düşman ordusunu imha ettiler. Dört yüz kilometrelik amansız takip yaptılar. Anadolu’daki istilaya uğramış yerlerimizi geri aldılar. Büyük zafer doğrudan doğruya senin eserindir. Çünkü İzmirimiz’i siyasi emeller sonucu adeta memnun olarak düşmana teslim edenlerle milletin hiçbir ilgisi yoktu. Bursamız’a giren Yunan kuvvetleri ise, ancak imparatorluğun askeri teşkilatı ile birlikte hareket ederek başarısız olmuşlardı. Milletın kurtuluşu, milletin rey ve iradesi, kendi alın yazısı üzerine kayıtsız şartsız hâkim olduğu zaman başlamış ve ancak milletin vicdanından doğan ordularla olumlu ve kesin neticelere ulaşmıştır. Büyük asil Türk milleti!

Anadolu’nun kurtuluş haberini tebrik ederken, sana İzmir’den, Bursa’dan, Akdeniz ufkundan ordularının selamını da gönderiyorum.”

İŞGALCİLERİN KAÇIŞI

Salih Bozok, İzmir’in kurtuluşunun ertesı günlerine ait anısında şunları yazmıştır:
“Yangından önce bir gün, Hükümet Konağı’na gitmiştik. Valilinin yanında İngiliz Konsolosu bulunuyordu. Paşa da valinin odasına girmiş idi. Bir iş için Paşa Hazretleri’ne bilgi vermeye girdiğim zaman, Paşa ile Türkçe bilen İngiliz Konsolosu arasındaki şu konuşmayı işittim;
‘Vali Bey’den ne istiyorsunuz?’
‘Vatandaşlarımız hakkında garanti istiyorum.’
‘Yunanlılar buradayken daha mı emindiniz?’
‘Evet!’ ‘Öyleyse Yunanistan’a gidiniz.’
‘İngiltere’ye de mi savaş ilan ediyorsunuz?’
‘İngiltere ile aramızda barış yapılmış mıdır ki, harp ilan edip etmediğimizi soruyorsunuz? Hem siz böyle şeyleri konuşmaya yetkili misiniz ki bunu bana soruyorsunuz? Ben Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Başkanı ve Türk Orduları’nın Başkomutanıyım. Her şeyi konuşmaya yetkim var. Sizin de böyle bir yetkiniz varsa görüşebiliriz. Yoksa buyurunuz.’
Paşa böyle diyerek konsolosa kapıyı gösterir. İngiliz ve Fransız Donanması limandaydı ve rıhtım da düşmandan geri alınan yerlerden kaçan Yunanlılarla, mahşer halindeydi.
İngiliz Konsolosu, Hükümet Konağı’nı terk ettikten bir müddet sonra biz de ikametgâhımıza gelmiş bulunuyorduk ki, limanda bulunan donanmada bir hazırlık başladı. İzmir içinde de bir kıyamet koptu. Gemilerden kalkan kayıklar rıhtıma

yaklaşarak ne kadar vatandaşı varsa onları alıyor, gemilere götürüyordu. Konsolos, gemi komutanına Türklerin savaş açtığını söylemiş olduğu için, durum vahim bir şekil almıştı. Bir taraftan yabancılar gemilere nakledilirken, öbür taraftan da donanma komutanı tarafından denizci subaylar Paşa’nın yanına gönderilerek bu konu hakkında bilgi talebinde bulunuyordu. Ne konuşulduğunu bilmiyordum. Fakat verilmiş olan bilgiden konu ve hakikat anlaşılacak ki sakinlik geri gelerek her şey normale girdi. Paşa Hazretleri’yle görüşmek üzere donanmadan gönderilen deniz subaylarından biri Paşa’ya karşı o kadar büyük sevgi ve saygı ve hürmet duymuş ki elini öpmek için izin istediğini duydum.

EZİLEN ULUSLAR ADINA

Gazi Mustafa Kemal kazandığı zaferler için, sadece Türkiye’nin değil tüm ezilen uluslar adına olduğunu vurgulayarak o günlerde şunları söylüyordu:

“Türkiye’nin bugünkü savaşımı yalnız kendi adına ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye’nin savunduğu, bütün ezilen ulusların, bütün Doğu’nun davasıdır ve bunu sonuçlandırıcaya dek, kendisiyle birlikte olan Doğu uluslarının birlikte yürüyeceğine güven duymaktadır. Türkiye şimdiye değin varolan tarih kitaplarının gereklerini değil, tarihin gerçek gereklerini izleyecektir. Gerçekten, varolan tarihlerin yazdığı olaylar, ulusların gerçek düşünceleri, gerekleri ve davranışları değildir. Bütün ezilen uluslar, ezenleri bir gün yok edecektir. O zaman dünya yüzünden ezen ve ezilen sözcükleri kalkacak, insanlık kendisine yakışan bir toplumsal duruma erişecektir. Bizim ulusumuz da o zaman bu amaca ulaşan uluslar

arasındaki önceliği ile gerçekten öğünebilecektir.”

BARİŞ İÇİNDE

Adalet ve medeniyet dağıtmak için Batı Anadolu’ya geldiklerini söyleyen Yunanlılar, daha işgalin başladığı gün, İzmir’de katliama başlayarak, gerçek amaçlarını göstermişlerdir. Türk Ordusu, 9 Eylül 1922’de İzmir’e girip, Yunan Ordusu’nu etkisiz hale getirirken, Yunanistan’ın Enosis düşüne, bir daha dirilmemek üzere son vermiştir. Yenik Yunan hükümeti, yaşadıkları “Küçük Asya Felaketi” sonucunda istifa etmiştir. Yeni kurulan hükümet, savaşın sorumlularını cezalandırmak için hızlıca bir yargılama sürecine girerek, “Altılar davası” olarak tarihe geçmiş olan bu yargılama sonucunda bir önceki hükümetten Başbakan

da dahil olmak üzere 5 isim ve Büyük Taarruz esnasında orduların başında olan bir generali hızlıca idam etmiştir. Yunan halkı, 1240 gün içinde, İzmir ve Anadolu’da yaşattıkları acıları ve de kendi yaşadıklarını asla unutmamalıdır. 30 Ekim 1930 günü, Yunan Başbakanı Elefterios Venizelos, Türkiye’yi ziyarete gelir ve taraflarca, Türkiye-Yunanistan Ticaret Antlaşması imzalanır. 12 Ocak 1934 günü ise, Yunan Başbakanı Venizelos, Mustafa Kemal’i, Nobel Barış Ödülü’ne” aday gösterir. Ülkemizde ve Yunanistan’da, iki düşmanın birlikte yarattığı bu dostluğu bilen sayısı çok azdır. Dostluğu anımsatarak, Kıbrıs ve Ege Adaları’nda barış içinde yaşamak dileğimle...

9 Eylül 1922’de daha başka bir anlam yükledik kırmızıya. Özgürlüğümüzü ve bağımsızlığımızı kazandığımız gün olan 9 Eylül’de çektiğimiz göndere kırmızı bayrağımızı. Ardından Cumhuriyet ile taçlandırdık ve hissettirdiği haliyle hep coşkuyla, tutkuyla yaşadık. Ve bu serüven öylece sürüyor...

Kırmızı Şehir

Antik Yunan ve Romalılar’da kırmızının ilahi bir renk olduğu düşünülürdü ve düğünlerde, cenazelerde, diğer kutsal törenlerde göze çarpacak biçimde kullanırlardı. Roma tanrılarının heykelleri zaman zaman kırmızıya boyanırdı ve bazı kutsal tapınakların iç kısımları kırmızı olurdu.

Antik dönemlerde kırmızıya yüklenen bir anlam daha vardı ki o da savaştı. Spartalılar’ın kırmızıyı savaş için en uygun renk olarak görmelerinin altında, kırmızının kan lekesini kapatması yatıyordu. Kırmızıdan önce antik dünyanın en önemli rengi mor idi. İmparatorların rengi olarak kabul gören moru elde etmek için, salyangozlar eziliyordu. Tek bir giysi boyamak için binlerce salyangozun ezilmesi gerekiyordu.

İmparator morunun modası İran’dan gelen kırmızı renkli kumaşlarla geçti. Yüzyıllarca hükümlerini sürdüren kırmızı, Roma dağıldıktan sonra da önemli ve anlamlı olmayı sürdürdü. Zaman içerisinde masallarda geçen, ikonik bir renk haline geldi kırmızı. Kırmızı Başlıklı Kız’ın pelerini, Pamuk Prenses’in yediği zehirli elma; hep kırmızıydı... Bir çok toplumda kızıl saçın ruhlar alemiyle olan özel bağı ifade ettiğine inanılırdı. Kırmızı ipliğin, cadıların uzak tutmaya yaradığı söylenirdi. Varlıklı aileler çocuklarını hastalıklardan korumak için, onlara kırmızı mercan kolyeler verirdi.

Günahın rengi kırmızıya yazılırdı...

Rönesans Avrupası’nda zengin anlamlara, büyük güce ve prestije sahip olan kırmızının yanına başkaca bir renk yaklaşmazdı. Açık kırmızı kanını feda etmenin rengiydi, ama aynı zamanda bir günah işledikten sonra, fedakarlıkla kendini affettirmek isteyen kişinin günahının rengi de açık kırmızıydı.

Fotoğraf: Emre Bulduk

BAĞIMSIZLIK SEMBOLÜMÜZÜN RENGİ

Kırmızı güç ve varlık simgesi olarak başladığı serüvenine, yüzyıllardan bu yana çok yoğun anlamlar yükleyerek devam ediyor. Çok uzun yıllardan bu yana toplumlar kırmızıya hissettikleri anlamları yükleye dursunlar, bizim kırmızıyla özel bir ilişkimiz var. Coşkumuza, heyecanımıza, tutkumuza ve bağımsızlığımızın sembolüne yazıyoruz kırmızıyı! Ve İzmir ise söz konusu olan, İzmir'de de aylardan Eylül ise tüm bir şehrin kırmızıya boyandığına tanık oluyor tüm ülke. Bir 9 Eylül günü, yurdunu ve insanların özgür kılmak için yola çıkanların, İzmir'de istemlerini nihayete erdirmeleri ve şehre adım atmalarıyla, onları büyük bir heyecanla karşılayan kitlenin coşkudur, İzmir'de kırmızı öncelikle... Cumhuriyet ile birlikte taçlanan bu özgürlük ve bağımsızlık hikayesi bir asra dayanan kültürüyle sürüyor ve sürecek. Tarihsel perspektifiyle kırmızı, imparatorluk rengi olan mora başkaldırı olarak belirginleştiyse bizim de kırmızıyla olan özel ilişkimizin altında, emperyalizme geçit vermememiz yatıyor. Tankıyla, topu, tüfeğiyle yurdumuza dayanan ve içlerinde imparatorlar da olan yağmacılara cesaretimiz, yurt sevgimiz ve bir de kırmızımızla 'dur' dedik ve kazandık.

TUKKULU HALLERİMİZ

Şimdi şehrimizin dört bir yanında geleneğimize uygun biçimde ki geleneğimizde tarifsiz heyecanlar, tutkular, coşkulu anlar yatar; o geleneğe uygun biçimde kırmızılar yansıyor dört bir yanda. Biz kırmızıyı heyecanımızla tecrübe ettik ve gördüğümüzün sadece bir renk olmadığını biliyoruz. Görünen şeylerimiz, hayallerdeki şeylerimiz; hep ama hep aynı yere çıkıyor ki onu da burada, bir şeyde her şeyi, her şeyde bir şeyi görebilme yetisi diye özetlemek isteriz. İzmir'de yaşamın tüm ritimlerini görebiliyorsak, temposu ve kalp atışları yoğun olanda da İzmir'i görebiliyoruz. Sahnedeki bu halimizde de başrolü kırmızınının tutkusuna veriyoruz.

DUYUMU ARTIRIR

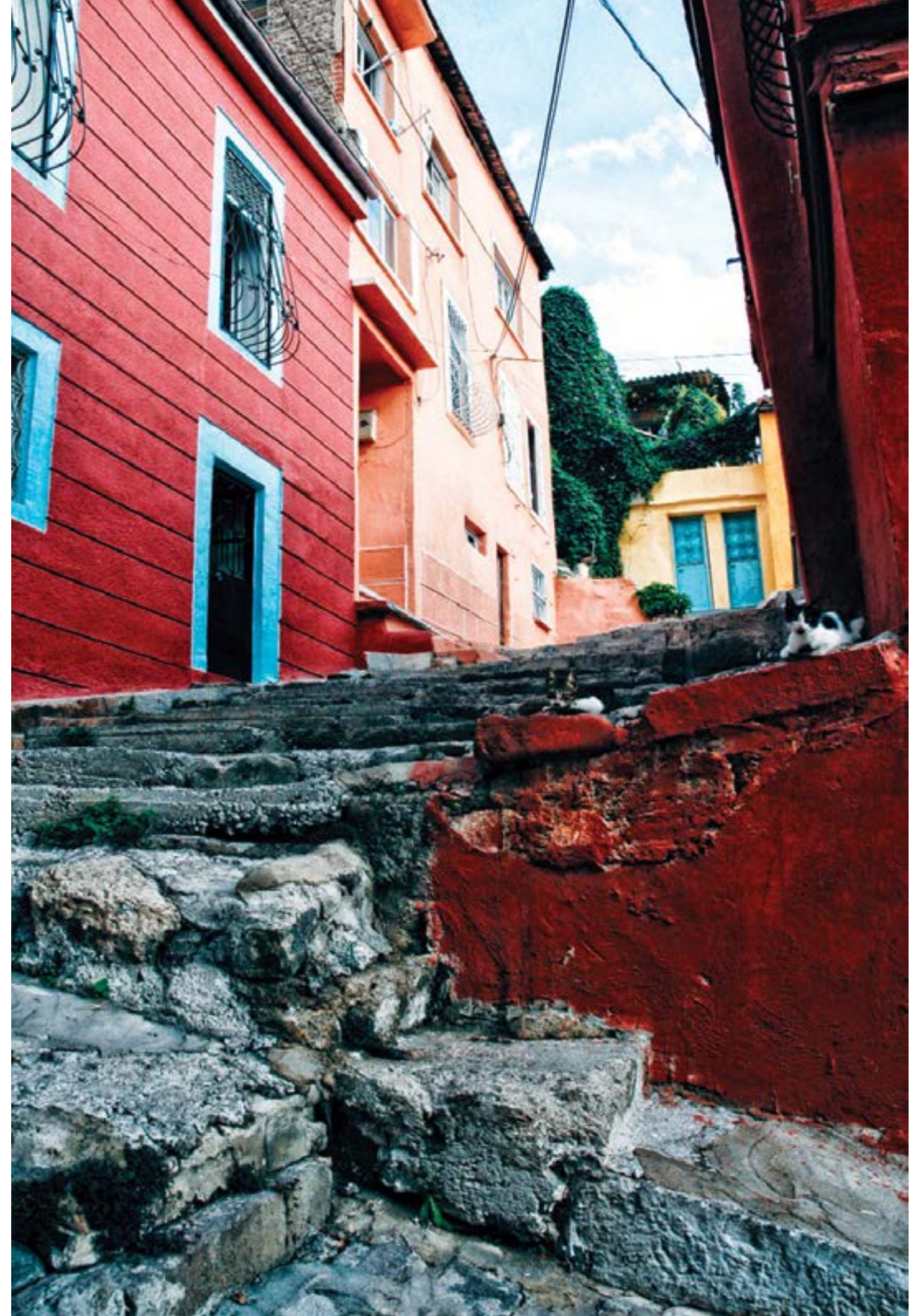
Kırmızının, İzmir’de her bir yerden yansıma gibi bir özelliği var. Suda, körfezimizde, gecede, suretlerde, meydanlarda, sanatçıların imgelerinde, sokak aralarında, kapı önlerinde, duvara yansyanda ve daha nicesinde sayısız duyum halini ifade edebiliyoruz kırmızı ile. Saatlerimizin kırmızı hallerimizi gösterdiği gibi seçtiğimiz rengimiz de akıp giden zamanı gösteriyor dört bir yanımızda. Böylece artıyor duyumumuz da harımıza eşlikçiler arıyoruz! Ne diyordu şair:
“Suda balık, havada kuş, toprakta karınca kadar çoktular. Korkak, cesur, cahil ve çocuktular”...
Şairin dile getirdiği bu dizeler, şair ki efsanelerimizden Nazım Hikmet!

Kırmızı bir bir sahne üzerinde tasarlandı bu gösteri. Sene 1922’nin Eylül’ü. Duyumumuz ile duygularımızın örtüştüğü gün, 9 Eylül. Her renk eşsiz bir ifade biçimini yansıtmakta özgür ise bizim kırmızımız da karakterimizi yani özgürlüğümüzü ifade ediyor şehrimizin dört bir yanında. Betimlemiyor ama, ifade ediyor.

PAYLAŞIM

Biz kırmızıda olup bitenleri yaşarken, çağrımızdır; kırmızıyla eşleştirdiğimiz; soyut ile simgesel imgelerin incelikli dengesi... Zarif ve bir o kadar da taşkınlığı bünyesinde bulunduran düzlem... Ruhani izlek... Keşfetme arzusu... Keşfedilme istemi... Bilinçaltımızın temel güçleri...

Enerjimizi, duygularımız ile iletme yeteneği gibi deneyimlerimizi de paylaşmaya açık olduğumuzu, buraya not düşmek isteriz.

Üzerinde yaşadığımız topraklarda günümüzden 2 bin 500 yıl önce de felsefe yapılıyordu. Akıl referans alınarak sorular soruluyor, evren, toplum, ahlak ve insan üzerine düşünsel faaliyette bulunuluyordu. Bu gelenek bir de, Konak Belediyesi ile Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Bölümü paydaşlığında düzenlenen, İzmir Felsefe Günleri'yle sürdürülüyor.

İonia'nın Işığında

Fotoğraf: Emirali Kokal

Milattan Önce 5. ve 6. yüzyılda Ege Bölgesi'ndeki doğa filozofları, Mısır ve Mezopotamya mitlerini devralarak ve kendi mitoslarıyla harmanlayarak kendilerine özgü bir düşünüş ve yaşayış tarzını oluşturdular. Yaşamın en yüksek değerinin bilgi olduğunu kendilerine temel görüş olarak benimseyen yeni bir doğaya bakış tarzı geliştirdiler. Mısır'dan matematik, Mezopotamya'dan astronomi birikimlerini devraldılar. Peki medeniyetlerin beşiği olan o muhteşem Mezopotamya'da ve Mısır'da neden matematik ve astronomi hızla gelişirken, felsefe özgür olarak gelişmedi? Çünkü Mısır ve Mezopotamya'daki bilimsel gelişmelerin itici gücü, günlük yaşamdan doğan ihtiyaçtı. Örneğin tarım yapıyorsanız Nil Nehri'nin hangi mevsimde ne kadar taşacağını bilmek zorundaydınız. Bilim, Yunanlıların, 'Praxis' dedikleri pratik günlük ihtiyaçları karşılıyordu ve parça parça bilgilerden oluşuyordu. Bunun yanı sıra eski medeniyetlerde felsefe, mitoloji, din ve bilim ayrı değildi. Doğa olaylarına dinsel mitoslar çerçevesinden bakılıyordu. Ancak İonia Filozofları ve Presokratikler, doğa olaylarını açıklarken mitoslardan çok deney ve gözleme dayandılar ve günlük yaşamlarını kolaylaştırmaktan çok doğanın bilgisine erişip, doğayla ve eşyayla iç içe uyum halinde bir yaşama biçimi inşa ettiler. Günlük yaşamı aydınlatan parça parça olan pratik bilgileri toparlayıp, Praxis'in üzerine Theoria'yı inşa ettiler. Ege'de Thales, Anaximenes, Anaximendros, Empedokles gibi Doğa Filozofları'nın kurguladığı bazı erken doğa tasarımları Aristoteles'te iki bin yıllık bilime zemin oluşturacak göz kamaştırıcı seviyelere ulaşacaktı.

İNSAN MERKEZDE

Felsefe, Sokrates'le birlikte konusunu evrenin ana maddesinden, insana çevirdi. Sofistlerin sokakta felsefe yapma geleneği, Sokrates'te doruk noktasına ulaştı. Sokrates sabahtan akşama kadar çarşı pazarda, agorada sokakta herkesle felsefe yaptı ve bir diyalog kültürünü oturttu. Dini ayinlerden oluşan tiyatro geleneği, tartışma geleneğini destekledi. Tiyatrolar, dini şenlik gelenekleri, olimpiyatlar, agora kültürleri sayesinde tartışma ve özgür düşünce ortamı gelişti ve felsefe birleştirici ve ilerletici rol oynadı. Sokrates'in insanı merkeze almasıyla etik ve estetik değerler gelişti. Bilgi ve özgürlük en yüksek değerler oldu. O dönem için özgürlük o derece önemliydi ki; kişinin ekmeği için başkasına bağımlı olması, dayanılmaz bir kölelik durumu gibi algılanıyordu.

Yine o dönemde şehirler özgür, güvenli ve barışçı bir yaşamı mümkün kılıyordu. Şehirlerde farklı köken ve kültürde olanlar bir araya geliyor, farklı düşünceler çatışmaları ve sorunları, yeni sorunlar, yeni çözüm arayışlarını onlar da tekrardan yeni soruları körlüklüyordu. Bu diyalog ve çatışma ortamı toplumda farklı iç dinamikleri hareketlendiriyor ve ön kabulleri doğuruyordu. Böylece yeni kültürler ve alt kültürler oluşuyordu. Bu da ortak yaşama kültürünü zenginleştiriyordu.

İONİA ETKİSİ

Yaşama kültüründe etik ve estetik değerler tam anlamıyla bir bütün teşkil ediyordu. İyilik, güzellik, doğruluk ve ölçülülük etik ve estetiğin temel kavramlarıydı. Bu erdemler birleştirici bir yol oynuyordu. Dolayısıyla, felsefe - sanatın zorunlu birlikteliğini dayatıyordu. Sanata değer veren

sanatçıya değer vermeyen, özgürlüğün en yüksek değer ilan edildiği ama aynı zamanda köleci toplum yapısının da sergilendiği Sokrates döneminde, sorunlar cephede savaşmaktansa, şehirlerde tartışılarak aşıldı. Sürekli sorulan yeni sorular, medeniyetin itici gücü oldu. Felsefe, İonia'da mitostan ayrışıp gelişti ve medeniyetlerin bileşkesini oluşturdu. Bugün hala gelişmeye devam ediyor ve insanın yaşadığı sürece hep yeni soruları olacak. Ve şimdi İzmir'de bu gelenek, İzmir Felsefe Günleri ile sürdürülüyor ki, felsefenin doğduğu coğrafyada sahipleniliyor olması büyük bir gönendir.

YEREL YÖNETİM ÜNİVERSİTE PAYDAŞLIĞI

Konak Belediyesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Bölümü işbirliği halinde düzenlenen, "İzmir Felsefe Günleri" dokuz yılı geride bıraktı. Her yıl kendine özgü teması olan buluşma kapsamında bugüne değin, "Yasa-Şiddet-Adalet, Sanatın Halleri, İnsan-Doğa-Çevre, Farklılıkların Mekanı Kent, Bilim-Teknoloji-Ekoloji, Ütopya, Doğruyu Kim Söyler, Özne Meselesi" konuları ele alındı.

SOKRATES'İN İZİNDE

DEÜ Felsefe Bölümü Başkanı Prof. Dr. Levent Aysever, Sokrates'in felsefeyi çarşı-pazarda, sokakta yaptığını dikkat çekerek, "Felsefenin insanlarla doğrudan temas etmesi gerektiğine inanıyoruz. Akademide olanı aktarma derdindeyiz. İzmir Felsefe Günleri'ni de bu istemimizi gerçekleştirme zeminlerinden birisi olarak görüyoruz" diyor. Prof. Dr. Aysever, etkinliğe katılımın yoğun olduğuna dikkat çekerek, "Orta yaş ve üzerinden çok

katılımcımız var” diyor. DEÜ Felsefe Bölümü Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Özlem Duva, İzmir’in felsefeye hazır bir kent olduğuna dikkat çekiyor. “Felsefenin şekillendiği topraklarda umut veren bir gelişme var” diyen Doç. Dr. Özlem Duva, “Dünyanın yaşadığı krizler, İzmir Felsefe Günleri’nin gündeminde yer alıyor. İzmirli’lerin zihinlerinde, yaşanan krizlere yönelik sorular var ve çözüm üretebilmek için onlara yanıt arıyorlar” diyor.

“Kriz dönemlerinde felsefeye ilgi daha da artıyor ve tartışmalara katılım talebinin yüksek olması dinamik bir tartışma ortamını sağlıyor ve gündeme ilişkin çok sayıda yeni soruları da ortaya çıkıyor” diyen Prof. Dr. Aysever şunun altını çiziyor: “Kent kültürü düşünmek için artı değerlerin olduğu bir yer. Bu özellik İzmir’de kendisini fazlasıyla gösteriyor. Etkinlikler süresince gelen sorular hiç yabana atılacak gibi değil. Sokrates’te, Atina’yı yöneten ana değerleri sorguluyordu. Bizlerin buluşmalarında ortaya serilen sorular da günlük yaşamdan süzülüyor”. İzmirli’lerin Felsefe Günleri’ne yoğun bir interaktif katılım sağlamaları çok sayıda yeni soruları da ortaya çıkarıyor ki bu çok önemli çünkü ortaya çıkan bu interaktif katılım, bir sonraki Felsefe Günleri’nin ana temalarının oluşmasına ışık tutuyor. Dolayısıyla Felsefe Günleri’nin gündemleri de katılımcılarca belirlenmiş oluyor.

DÜŞÜNEN KENTLİ

Doç. Dr. Duva, İzmirli’lerin doğa ve siyasetle fazlasıyla ilgili olduğunu ve çevre duyarlılıklarının üst seviyede bulunduğunu söyleyerek, “Felsefe Günleri gösteriyor ki, İzmir’de yaşayan ve bu kentle aidiyet bağı kuranlar iyi ve kaliteli bir yaşam istiyor. İlgi alanları geniş ve düşünmek için avantajlı konumdadır” diyor. Katılımcı profiline sadece öğrencilerden oluşmadığını çeşitli yaş gruplarının yanı sıra her kesimden ve her şehirden, farklı kültürel katmanlardan farklı kişilerin bir araya geldiğini ifade eden Doç. Dr. Duva, Felsefe Günlerinin kentin farklı bileşenlerini kapsadığını altını çiziyor. Doç. Dr. Duva, 2012 yılında Aydınlanma ve Din konusuyla ilk buluşmayı gerçekleştirdiklerine dikkat çekerek, “Toplum için rasyonalizasyon nasıl olur diyerek tartıştık. Aydınlanmanın ortaya çıkış sürecini ve İzmir Kültüründeki iz düşümlerini değerlendirdik. Ardından, Yasa-Şiddet-Adalet dedik ve o sırada ülkemizde büyük bir hukuk krizi vardı. Yasal olanın, adil olup olamayacağını sorguladık.

Sonrasında, Sanatın Halleri temasını ele aldık sanatsever ve sanatçı arasındaki ilişkiyi irdeledik. Bir liman şehri olan hatta ipek yolunun denize açılan kapısı konumunda bulunan İzmir’in sanatla tarihsel ilişkisini temellendirdik ve sanatın, insanı insan yapan etkenlerin en önemlilerinden birisi olduğunu konusunda birleştik” diyor. Prof. Dr. Levent Aysever de temalara ilişkin şu vurguyu yapıyor: “Farklılıkların mekanı kent dediğimizde, kenti farklı kılanın, başka başka yollardan gelenlerin ortak bir hayat kurduğu

ve bu farklılıkların çatışma-birleşme dinamiğinde kentin özgün kültürünü inşa ettiği konusunda birleştik”. Prof. Dr. Aysever, İzmir Felsefe Günleri’nin, il genelindeki felsefe etkinliklerinin artmasına aracı olduğunu da sözlerine ekleyerek, “Bizim dışımızda da felsefe konusunda oluşumlar ve zaman zaman benzer etkinlikleri yapanlar bizimle iletişime geçiyor, biz de onlarla deneyimlerimizi her türlü paylaşıyoruz. Öncelikli amacımız popülariteden çok sürdürülebilirlik. Son yıllarda felsefeye olan ilginin artması tartışma kültürünü besliyor

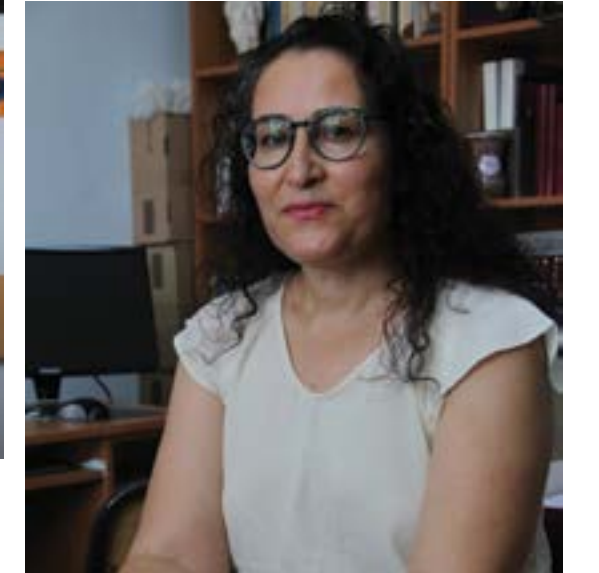
ve sorunların diyalogla çözülmesinin zeminini inşa ediyor. Felsefe Günleri’ni yaparken bir şeyin ayırtına vardık ki ‘sonuç odaklı düşününce o sonucu elde ediyoruz ve bu bizler için fazlasıyla sevindirici’ diyor.

Prof. Dr. Levent Aysever.

Doç. Dr. Özlem Duva

Şehrimizin eğitim alanındaki izlerinde de antik zamanımızın kültürünü oluşturan, Helenistik Dönem ve Roma Dönemi'nin yansıması var. Binlerce yıl önce de sınıflardaki dersler tahta sıralarda işleniyordu. Okullarda yarı yıl tatilleri oluyor, bahar şenliklerinde düzenlenen spor müsabakaları, dinamik gençler yetiştirmek için yapılıyordu.

Antik Dönemden Bir Ayna

*Gymnasion'da öğretmeni karşısında yazma eğitimi gören delikanlı.
Arkada güreş yapan gençler*

Antik Çağ'da İzmir'deki eğitim sistemi konusunda dergi editörümüzün bir yazı kaleme almamı istemesi bu makaleyi ortaya çıkardı. Kız ve erkek çocuğun doğuştan itibaren hangi eğitim aşamalarından geçtiğini İzmir özelinde tek tek belgelemek güçtür. Burada İzmir'in içinde bulunduğu çağın ve Ege coğrafyasının genel bilgi havuzuna katkıda bulunan antik çağın yazarları, epigrafik belgeleri, arkeolojik bulguları ve modern araştırmalardan yararlanarak eksik ve fazlasıyla genel bir perspektif çerçevesinde eğitim sistemi yansıtılmaya çalışılmıştır. İzmir'in antik çağı hem Helenistik Dönemi hem de Roma Dönemi kültürünü kapsadığından tek bir makalede ve sınırlı sayıda sayfa ile eğitim sistemini yansıtmanın güçlüğü açıktır. Her şeye rağmen doğumundan itibaren ergenliklerinin sonuna kadar İzmir'in bir döneminde kız ve erkek çocuklarına bakış açısı ve eğitim alt yapısı kısaca bu sayfalara sığdırılmaya çalışılmıştır. Size hiç yabancı gelmeyecek günümüzle paralellik kuracağınız bazı detayları sanırım hayretle okuyacaksınız. Doğdukları andan itibaren kızlar ile erkeklere bakış farklıydı. Kız çocuğu bir genç kız olarak gelin ve anne adayı, erkek çocuğu bir delikanlı ve orduya katılacak asker aday olarak görülürdü. Bu zamanda doğum hem anne hem de çocuk için son derece tehlikeli idi. Tahminlere göre kadınların ve bebeklerin yüzde 10 ile yüzde 20'si bu süreçte ölürdü. Günümüzdeki gibi bildik anlamda hastanelerin olmadığı bu dönemde, bizlere de hiç yabancı

gelmeyecek şekilde, doğumların çoğu evde gerçekleşirdi. Doğum daha çok kadınların bir sorunu olarak görülürdü. Doğum öncesinde anne hızlı ve güvenli bir doğum umuduyla Eileithyia ve Artemis gibi en önde gelen doğum tanrıçalarına adaklar sunardı. Evde tecrübeli bir ebenin gözetiminde doğum gerçekleşse de hijyen standartlarının düşüklüğü yanısıra doğum öncesi hamile kadının bakımındaki eksiklik, jinokolojik bilginin yetersizliği anne ve bebek ölümlerinin ana faktörleri idi. İddiaya göre ilk doğumu yapan kadınlar ergenlik çağını henüz geçmişlerdi. Doğumun hemen ardından anneler ve yeni doğan bebek mümkünse kutsal bir kaynaktan gelen su ile yıkanırdu.

DOĞMAK YETMEZ!

Örneğin Atina'daki uygulamalardan çok iyi bildiğimiz gibi İzmir'de de bir çocuğun vatandaşlık hakkı kazanması için meşru olması gerekiyor olmalıdır. Atina'da her ikisi de Atina vatandaşı olan ebeveynlerin çocukları ancak bu hakka sahip olabilirdi. Bununla birlikte doğmuş olmak, bir çocuğun aileye ve ait olduğu topluluğa bir üye olarak kabul edilmesini garanti etmek için yeterli değildi. Doğum yapan ailenin başta babası olmak üzere bağlı olduğu sülalenin erkeklerinin onayının alınması gerekirdi ki meşruiyet kazanabilirdi. Ekonomik nedenler bebeğin aileye kabulünde başat faktördü. Daha eski zamanlarda bir baba borcunu ödemek için onu köle olarak verme veya satma hakkına sahipti. Engelli ve hasta yeni doğanlar ile kız bebekler ve gayri

meşru çocuklar olması halinde baba tarafından bu hak kullanılıyordu. Gayri meşru bebekler babalarının mirasçısı olamazlar ve hatta ailede barınamazlardı. Kız çocuklarının aile ekonomisine daha az katkı sağladıkları ve ilerde evlendiklerinde ailenin kız çocuğuna çeyiz hazırlama ve mali destek verme yükümlülüğü, kız çocukları için babanın ve ailenin bu hakkı kullanmasında neden oluyordu. Bu durum her zaman kural değildi elbette. Ancak birçok istenmeyen bebeğin tanrılara sığınarak, belki de çocuksuz bir çift tarafından alınıp büyütüleceği umuduyla tapınaklara, meydanlara ve sokak köşelerine bırakılmaktaydı.

KUTSAMA TÖRENLERİ

Baba bebeği büyütme kararı aldığı anda bebeğin doğumunu takiben 5. veya 7. günde bebeği kucağına alarak evin bir köşesinde bulunan daimi kutsal ocağın etrafında üç defa dönerek çocuğu kutsal ve bebek ocağına yani aileye kabul edilmiş olurdu. Ocakta yakılan ateş aynı zamanda bir arınma olarak da görülürdü. Kurbanlar kesilir ailenin şükranları tanrılara sunulmuş olurdu. Komşuların duyması ve görmesi için evin kapısına erkek ise zeytin yapraklarından bir çelenk, kız ise bir dokuma parçası asılırdı. Bebeğe doğumunun 10. gününde yapılan bir törenle isim verilir. Böylece bebek aile kütüğüne yazılırdı. Aristoteles, yeni doğanlara isimlerinin verilmesindeki bu gecikmenin nedeninin, bebek ölümlerinin çoğunun doğumdan sonraki ilk günlerde meydana geldiği ve bebeğin onuncu günde hayatta kalma şansının

daha yükselmesi ile açıklamaktadır. Roma Dönemi'nde ve kendini Romalı hisseden sakinlerde ise çocuk doğumu ardından toprağa bırakılır, baba tarafından kucağa alınması halinde ailenin çocuğu sahiplenmesi anlamına gelirdi. Doğumu duyurmak için evin kapısına önceleri sadece erkek çocukları için çelenk asılırken ve kız çocuklara isim verme töreni yapılmazken MS 2. yüzyıl ile birlikte her iki çocuk için de göreceli de olsa aynı tören uygulandı. Romalı geleneğinde çocuklara isim verme töreni için kızlarda doğumunun 8., erkeklerde ise 9. gün beklenir, tanrıların onu her türlü tehlikelerden koruması için boynuna muska asılırdı. Çocukların doğumları itibariyle satılmaları, terkedilmeleri Roma kültüründe de geçerliydi. Burada istenmeyen hamileliklerde kürtaj yoluna gidilebildiğini de söyleyelim. Bu ilk günlerdeki törenlere davet edilen akrabalar ve ailenin dostlarının tanıklığının önemi ailenin babası tarafından bebeğin kendisine ait ve meşru olduğunun ilanı anlamına gelirdi. Tanıklıklar gelecekteki miras davalarında mahkemelerde önemli bir kanıt olacaktı. Bize hiç de yabancı gelmeyecek şekilde bebeklerin adları ailenin bağlı olduğu sülalenin ortak havuzunda yer alan bir isim olurdu. Verilen ismin devamında soyadı gibi kullanılacak olan babasının veya dedelerinin isimleri ile konurdu. Kız bebeklerde ise babanın annesinin adı daha çok öne çıkardı. Çocukların aile dışında meşruluk kazandıkları ve toplum önüne çıktıkları ilk tören Dionysos adına yapılan ve Anthesteria adı verilen bahar şenlikleri idi. Çocuğun 3. yaşına geldiğinde katıldığı bu festivalin 2. gününde yetişkin kutlamalarını taklit edercesine büyüklerin içki kaplarını taklit eden minyatür kaplara konan içecekleri

çocuklar içer ve böylece topluma entegrasyonun ilk adımı atılmış olurdu.

ÖZEL OKULLAR

Giderek büyüyen çocukların eğitimde amaç ülkesine hizmet edecek hem güzel hem iyi olan politik insanı yetiştirmekti. Örneğin Platon iyi eğitimin iyi yurttaşları, iyi yurttaşların iyi eğitim sayesinde daha iyi insanı yaratarak ülkesine yararlı olacağı kanaatindeydi. Eğitim zorunlu değildi. Vatandaşlar çocuklarına nasıl bir eğitim verecekleri konusunda özgürdüler. Bir çocuğun ne zaman ve ne kadar süreyle eğitileceğine baba karar verirdi. Bununla birlikte babalar oğullarına alabilecekleri en iyi eğitimi vermeye gayret ettiler. Diğer yandan şehirler babaları savaşta ölen erkek çocuklara devlet adına ve devlet için eğitim sağlamaktaydı. Kamuya ait okul yoktu ama eğitim özel okullar tarafından verilir. Uzun soluklu olarak çocuklarına eğitim imkanı sağlayamayan birçok ailenin, çocuklarının büyüdüğünde en azından temel seviyede, örneğin oy kullanırken ya da duyurularda adlarını görmek ya da sözleşme imzalayacak kadar okuma yazma bilmelerini sağladıkları kabul edilir. İyi eğitim almış vatandaşlar ile birlikte sınırlı okuryazarlığa sahip vatandaşların temel eğitiminin edebiyat ağırlıklı olduğu, eğitimi olmayan vatandaşların dahi okunamı iştirerek ve görerek eğitilebildikleri güçlü bir sözlü kültür geleneğine sahipti.

PAİDAGOGOS ETKİSİ

Varlıklı ailelerin oğulları erken yaşlardan itibaren güvenilir ve çoğunlukla köle olan ama bir öğretmen de olmayan, kendini eğitmiş, okula gider gelirken ona

göz kulak olacak, okul çantasını taşıyacak, diğer çocuklara karşı onu koruyacak, okulda davranışlarını kontrol edecek bir Paidagogos'un himayesine bırakılırdı. Çocuğa ceza verme yetkisine dahi sahip olabiliyorlardı. Erkek çocukları ev dışında günün büyük bölümünü geçirdiklerinden Paidagogos'un varlığı önemliydi. Ancak zaman içinde çocuğun kendi sınıfsal pozisyonuna göre düşük bir sınıftan olan Paidagogos, ne kadar eğitilmiş ve entelektüel olsa da, özgür bir çocuğa müdahale ve eğitim vermesi çocukta kafa karışıklığına neden olurdu. Ancak birçok örnekte çocukların saygısını kazandılar, onların cenazesi saygı ile kaldırıldı ve onlar için anma töreni gerçekleştirildi.

YEDİ YAŞ MİLAT

Aristoteles, "yedi yaşına kadar [bir çocuğun] mutlaka evde yetiştirilmesi gerektiğini" belirtir. Yaklaşık yedi yaşında bir çocuk eğitime başlayacak yaşa gelir ve okula gönderilirdi. Okullar, bireyler tarafından kâr amacıyla kurulan ve işletilen özel işletmelerdi. Çocuklar muhtemelen kendi mahallelerindeki en yakın okullara kayıt oluyorlardı. Kendi müfredat ve yöntemlerini uygulasalar da genel kabul gören bir eğitim sunarlardı. Özel okul bağımsız bir kiralık bina olabileceği gibi girişimci bir öğretmenin kendi evinin bir bölümü veya bir odasından da ibaret olabilirdi. Herodotos, MÖ 494'te içinde 120 öğrencinin olduğu bir okulun çatısının çöktüğünden bahsetmektedir ki, bu okulda hiç de az sayılmayacak sayıda öğretmen olduğunu tahmin edebiliriz. Öğretmenlere günlük ödeme yapıldığı bayram ve tatil günlerinde ödeme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Ailelerin çocuklarını teslim ettikleri öğretmenlerin bu

konularına göre istisnalar dışında yeterince itibar sahibi olmadıkları kabul edilmektedir. Öğretmenlerden beklenen akademik eğitimden ziyade çocukları disiplinli ve tertipli bir insan yetiştirmeleri idi.

TAHTA SIRA

Sınıfta öğrenciler tahta sıralara veya taburelere oturmaktaydı. Belki masadan ziyade dizlerine koyarak ellerinde tuttıkları bal mumu kaplı tahta tabletler üzerine (tabletler tek ve çift kapaklı idiler) ahşap, kemik veya metal kalemler kullanarak alfabeyi öğrenmekte ve yazma pratikleri yapmaktaydılar. Çocukların okul çantasında tablet ve kalemlerin dışında gelişim ve ilerleme kaydettiğinde okuma ve yazma için papirüs ruloları ve mürekkep hokkaları bulunabilirdi.

Dersler sabah ve öğleden sonralara yayılmıştı. Öğrenciler öğle yemeğine gidip gelirler ve öğleden sonraki derslerde fiziksel egzersizler ağırlıklı olur veya pekiştirici dersler yapılırdı. Dersler okuma, yazma, ezberden okuma, aritmetik (abacus kullanılarak sayma, toplama, çarpma işlemleri öğrenilirdi.), jimnastik (beden sağlığı için önemsenirdi), müzik (şarkı söylemek, lir, kithara ve flüt çalmak ve şarkı söylemek ruha ve kişinin karakterine hitap ettiğine inanılırdı) içerikli idi. Doğal olarak Yunan edebiyatının ünlü eserleri ama özellikle Homeros'un İlyada ve Odysseası okuma, okutma ve ezberden okumanın temel kaynakları idi. Ünlü kişilerin eserlerinin okunması çocukların bu eserlerdeki hayata ilişkin tavsiyeleri öğrenmesi, eserlerde geçen kendi kahramanlarının ahlaki duruşları ve

davranışlarından ilham almaları için değerli bulunurdu. Müfredat her gün için aynıydı. Pazar günleri tatil idi. Çocuklar için dini bayramlar tatil için beklenen günlerdi. Günümüz Şubat ayı ile eşleşen Anthesteria Bayramı'nda öğrencilerin uzun bir tatil yaptıkları anlaşılmaktadır.

EĞİTİMDE DİSİPLİN

Erkek çocukları yaklaşık on iki yaşından itibaren babaları veya bakıcıları tarafından Gymnasion'a ve/veya Palaestra'ya yani bir anlamda spor okuluna götürülürdü. Burada uzun atlama disk ve cirit atma, ayrıca boks, güreş ve pankreas eğitimi alınır. Atletizm ve jimnastik eğitimi ile erkek çocuklarında sağlıklı bir vücudun sağlıklı bir zihin üretmesi amaçlanmıştı.

Öğretmenlerinin önünde taburelerden oluşan sıralarda oturan çocuklar: Çift kapaklı balmumu kaplı tabletlerinde yazma alıştırmaları yapmaktadırlar.

Eğitimde disiplin ve ceza ön plandaydı. Bedensel ceza yaygındı ve öğretmenler dayak yoluyla otoritelerini sağlayabiliyorlardı. Yaramazlık yapanlar babalarından şiddetli bir dayak yiyebiliyorlardı. Bizlere hiç de yabancı gelmeyen bir araçla yani sandalet ile çocuklar dövülebiliyordu. Öyle ki, okul sınıflarını tasvir eden vazolarda cezalandırmak için kullanılan baston ve sandalet resimlerinin görülmesi cezalandırmanın bu araçlarla yapıldığını işaret etmektedir. Kişisel hayatımızın geçmişine baktığımızda bizler de sopa veya cetvel ile cezalandırıldığımızı hatırlayınca içimiz ürperse de bu cezalandırma yöntemi bize hiç de tuhaf gelmez.

YÜKSEK ÖĞRETİM

Bir çocuğun eğitiminin süresi ve seviyesi ailenin sosyo-ekonomik koşulları belirlerdi. İlköğretimde olduğu gibi, yükseköğretim de ailenin ekonomik durumuna bağlıydı. Yüksek öğretim felsefe ve retorik öğretimini içeriyordu. Bu okulların başında tanınmış filozoflar karşımıza çıkmaktadır. Halkın içinde ikna etme

Bir büyüğü tarafından elinden tutularak okula götürülen ve elinde tableti olan az sayıda şanslı genç kızdan biri

yeteneğinin olması kişi için değerli bir beceri idi. Homeros'tan itibaren bu yetenek edebiyatın her alanında öğrenilmekteydi. Artık öğrencilere sorular sormak ve ardından birkaç alınan cevap yetmez olduğunda bu yüksek okullar öne çıktılar. Topluluk önünde konuşma sanatı ya da retorik, herhangi bir genç adam için önemli bir nitelikti.

REKABET VE SOSYALLEŞME

Okullar, akran etkileşiminin önemli alanlarıydı ve erkekler muhtemelen kendi mahallelerindeki okullara devam ettikleri için sınıf arkadaşlarıyla birlikte, mahallenin diğer çocuklarıyla rekabete girmeleri kaçınılmazdı. Aşık kemikleri ile oynanan taş oyunları ve benzeri oyunlar bu rekabetin yansıması olarak görülür ki hayat, daha fazla güç ve beceri gerektirirdi. Şehrin büyük dini festivallerinde yapılan

Çift kapaklı tableti üzerinde yazma alıştırmayı yapan ve taburede oturan bir genç

yarışmalarda erkekler ayrıca müzikal ve atletik yollarla tanışıp birbirleriyle eşleştiler ve yarıştılar. Bizlerdeki bayramlar gibi dönemin dini bayramlarında çocuklar aileleriyle birlikte yollara düştüler, alaylara katıldılar ve böylece kentin veya ülkenin birlik ruhuna katkıda bulunuyorlardı. Erkek çocukların yaşı ilerledikçe ve kadınların egemen olduğu ev atmosferinden resmi bayramlar ve eğitim gibi nedenler dışında da evden uzaklaşmaya cesaret ettikçe ufukları genişlerdi. İzmir gibi kentler kozmopolit kentlerdi ve dünyanın her yerinden insanlar vardı ve erkek çocuklar yaşayarak gününün dünyasını öğrenirken diğer yandan da kentlerinde bu kadar çok yabancıların olmasından kentlerinin ne kadar önemli bir kent olduğu anlamında gurur duyarlardı.

HERŞEY EĞİTİM İÇİN

Festivallerde müzik yarışmaları, erkek koroları öğretmenlerin gözetiminde ve öğretmenler tarafından hazırlanırdı. Çocuklar şarkı söyleme ve müzik aleti çalma gibi etkinliklere katılırlar veya ödüllü olanlarda yarıştılar. Hem kendi mahallesinden hem de başka mahallelerdeki çocuklarla böylece tanıdık çevresini genişlettiği gibi kendi hemşehrileri hakkında fikir sahibi de olurlardı. Askerlik yaşına geldiğinde bu bilgi uyumu arttıracaktı. Kendi mahallesinden olan yaşlıları ile aynı askeri birlikte olacak olan çocuklar daha uyumlu ve birlikte hareket etme kolaylığına sahip olurlardı. Şarkı söylemek, bir alet çalmak gibi atletik yarışmalar da festivalin bir parçası ve tanrıları onurlandırmanın da bir yoluydu. Atletik yarışmalar bireysel olanlarda kendi kabilesinden akranlarıyla, takım yarışmalarında kendi mahallesinden akranlarıyla kurulan takım ile diğer mahalle takımlarıyla yerel bayramlarda yarışırken, kendi kenti dışındaki başka kentlerin sporcularıyla yarıştıkları olimpiik ve benzeri oyunlarda kazanılan zaferler ile çocuklar, gençler ve yetişkinler kadar kentlerini de gururlandırır. En önemli ödül zaferin onuru idi ama yine de bu bir defne veya zeytin dalı bir çelenk ile ömür boyu saklayacağı içinde zeytinyağı da bulunan örneğin bir boyalı vazo verilerek somutlaştırılırdı.

GENÇ "DEME"

Varlıklı çocuk, tedrici bir kültürleşmeyi içeren uzun bir ergenlik dönemi yaşardı. Yetişkinin kamusal yaşamına damgasını vuran sivil ve sosyal sorumluluklar almaya başlayacağı ve çocuklukta ergenliğe geçtiği 16 yaşındayken, resmi olarak babasının Deme'sine

kabul edilirdi. 18. yaşına geldiğinde ve resmen devletin yani Atina'nın vatandaşı olarak oy hakkı kazanır ve yükümlülük altına girerdi. Öyle ki, Deme tarafından meşruiyeti sorgulanırdı. Bir gün bir vatandaş olarak belirli bir devlet göreve gelmesi durumunda da soyuna, yaşamına ve karakterine ve özellikle de ailesine saygı ve özen gösterip göstermediği konusunda yine sorgulanacaktı. Bir nevi bize tanıdık gelen UBS sorgulamasına maruz kalırdı. 18 yaş ile birlikte erken erkeklik dönemi diye de tanımlanan yeni bir dönem başlayacaktır. Atinalı bir genç "Deme", halkı tarafından kabul edildiğinde, artık 2 yıllık zorunlu askerlik yükümlülüğü altına girerdi. Bu süreçte kazandığı tüm vatandaşlık hakları askıya alınırdı. Devlet bir çocuğun hayatına böylece ilk kez müdahale ediyordu ve bu dönemde Ephebos olarak

Okul ortamında öğretmeni eşliğinde tableti üzerinde yazma alıştırmayı yapan bir genç

adlandırılan bu delikanlı hayatında ilk kez yükümlülük aldığı için onun için de önemli bir olaydı. 2 yıllık askeri eğitimin ardından devletine olan sadakatini gösteren yemin töreninin ardından kalkan ve mızrak ile kuşandırılarak bir piyade (hoplit) olarak kalelerde görev yaparlardı. Bu yemin ile dine, sadakate, cesaret ve yoldaşlık, itaat ve hukuka saygı vurgulanırdı. 2 yıllık askerlik hizmeti sırasında bu değerler sürekli telkin edilirdi. Bu eşik dönemi, gencin eski hayatından koparıldığı ancak tam olarak kabul edilmediği dönemdi ama yemin ile birlikte yeni rolüne geçiyor ergenlik çağından artık erkeklığe geçiş sağlanacaktı. Roma Dönemi'nde erkek çocukların 17 veya 18 yaş ile birlikte eğitim süreci bir yandan tamamlanırken kendini Romalı hisseden ailelerde önemli bir ritüelin gerçekleştirildiği görülür. Buna göre onu doğumundan

itibaren koruduğu kabul edilen muskası boynundan çıkarılır ve delikanlının bir Roma vatandaşı olduğunu işaret eden beyaz renkli Toga giyerdi. Bu haliyle bu delikanlı kentin ve devletin her türlü bürokrasisinde yer almaya hazır hale gelmiş olurdu.

NE DE BENZİYOR GÜNÜMÜZE...

Kız çocukları vatandaş statüsü elde edebilirlerdi ama bu onlara erkeklerin vatandaşlık haklarını kazandırmazdı. Bir kız çocuğu doğumuyla birlikte adım adım vatandaşlık statüsü kazanabilirse de siyasete giremez, kamu görevlerinde bulunamaz, jüride görev alamaz, oy kullanamaz ve askerlik görevi yapamazdı. Ayrıca satın alamaz, satamaz, arazi sahibi olamaz veya üzerinde kontrol sahibi olamazdı. Ancak çarşı pazarda alışveriş yapacak kadar özgürlüklere sahipti. Bu sırada dahi yanlarında refakatçi olması beklenirdi. Varlıklı olmayan kesimlerde kızlar ve kadınlar ailesinin geçimine katkıda bulunmak için varlıklı ailelerin yanında bir yandan yardımcı

Okul ortamında öğretmenleri eşliğinde müzik ve okuma yapan gençler.

işlerde çalışırken diğer yandan da evlerinde ürettikleri meyve, sebze, peynir, hamur işleri gibi ürünleri satabilmekte, dokuma atölyelerinde ve terzilerde çalışabilmekteydiler. 7 yaşında erkek çocuğu gibi evinden çıkan kız çocuğundan ortalama bir eğitim alması beklenirdi. Dokuma, yün eğirme, kölelerin denetimi, çocuk bakımı, yemek ve diğer temel ev işleri gibi ev içi konularda ilerde söz sahibi olacağı için alacağı eğitim bu ihtiyaçları karşılamalıydı. Temel okuma yazma ve aritmetik derslerini almak için özel okullara kızlar gidebilirlerse de ailenin varlıklı olmasına göre evde özel öğretmen eşliğinde eğitim de alabilirlerdi. Kızların eğitim biçimi çok da açık bilgilere dayanmamaktadır. En azından okuryazarlık seviyesinde eğitim için ve diğer işler için evin kadınları veya özel öğretmenler olmalıydı. Biraz aritmetik bilgisi ile de evde bulunan eşyanın envanterine, kilerde olan olmayanın ve evin ihtiyacını not edecek kadar bilgisi olmalıydı. Roma Dönemi'nde kız çocuklarının bir kazanım olarak erkek çocuklarla

beraber okula gitmesi daha görünür olsa da yine de ailenin varlıklı olması önemli idi. Kızların eğitime katılması doğal olarak Romalılar zamanında okuma yazma oranının yükselmesini de sağlamıştır.

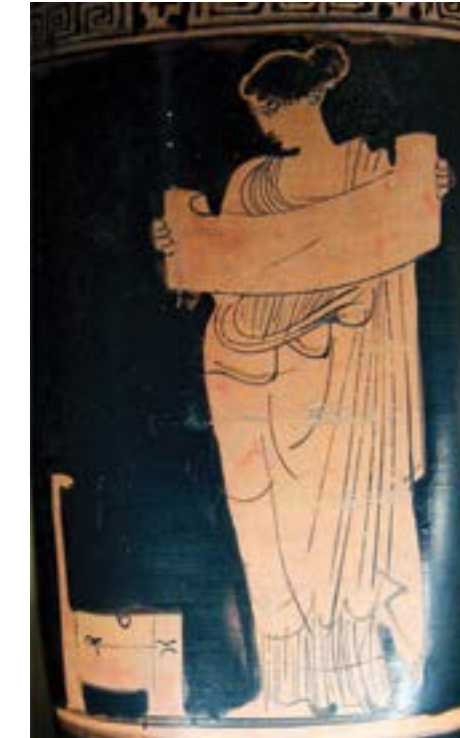
Tekstil ev ekonomisinin en önemli özelliği idi. Kadın işiydi ve evin kadınları ile birlikte kız çocukları da 11-12 yaşları ile birlikte dokuma tezgahına oturabilecek fiziksel boyutlara geldiklerinde her detayı öğrenmeye başlıyorlardı. Daha önceki yaşlarda ise yumak ve yumak temizliği ve yumak iplerinin düzgün ve paralel hale getirilmesi gibi yardımcı işleri yapıyor olmalıydı. Dokuma ile ilgili işleri layıkıyla başarmak, çoğu kız için eğitimlerinin en üst seviyesi olarak kabul edilmektedir.

Kızlar, beklendiği şekliyle anneleri tarafından alçakgönüllülük konusunda ama özellikle de erkeklere mümkün olduğunca az şey söyleme konusunda eğitildi. Erkekler için kadınlarının sessiz ve itaatkar olmaları itibar konusuydu ve "bir kadın sadece kocasıyla veya kocası aracılığıyla konuşmalı" zihniyeti vardı. Kızlar dans etmeyi, şarkı söylemeyi ve bir müzik aleti çalmayı özellikle varlıklı ailelerde ailenin diğer kadınlarından ve yaşlılarından öğreniyorlardı. Çok sınırlı da olsa bazen kadın koroları da bu eğitime destek vermekteydi. Ergenlik çağına geldiklerinde dini törenlerde, düğünlerde kadınların şarkı söyleme, dans etme ve müzik aleti çalma gerekliliği vardı ve bunun için eğitilmiş olurlardı. Kızlar erken çocukluk yıllarını evde geçirdiler ve muhtemelen erkek ve kız kardeşler birlikte oynayıp oyuncaklarını ve oyunlarını paylaştılar. 7 yaş ile birlikte erkekler ve kızların yolları ayrıldı. Bakış açısı genellikle erkek ve kızları evin dışında ayrı tutulmasıydı. Çoğu

kızın ev dışındaki sosyal yaşamı koro, düğün ve festivaller dışında akraba veya komşu ile sınırlıydı. Bir kız ergenliğe ulaşana kadar, hayatı esasen baba evinde büyür ve geliyordu. Ergenliğe ulaşan genç kız evlendirilirdi ve hemen ardından çocukları olurdu. Hangi sınıftan ve hangi varlık düzeyinden olursa olsun evlenmiş olan kadın dini törenler, cenazeler, belirli sürelerle ata mezarlarının bakımı, alışveriş, su alma, alışveriş veya geçimini sağlamak gibi bir veya birkaç nedenle evden çıkmak zorunda kaldı. Kadınlar ve kızlar ortalıkta görünmedikleri gibi adları da duyulmazdı. Onlar mahkemede babaları veya vasileri tarafından temsil edildiler. Kadın ancak baba, koca veya oğlu ile anılabiliyordu. Kısacası kadının adı yoktu. Kamusal alanda kadın pek görünmese de devletin dini bayramlarının çoğunda önemli bir rol oynadılar. İbadet yerlerinin temizliği, tanrılara sunuda bulunma, kurban alaylarına katılma, dualar etme, tanrı ve tanrıçalar adına yapılan çörek ve kekler için mısır ve buğday öğütme ve bunları dağıtma bu işlerdendi. Bugünkü dini bayramlarımızın bazı ritüellerini ne kadar çok hatırlatıyor bize değil mi! Kızlara küçük yaşlardan itibaren anneleri tarafından ailelerine saygı gösterilmesi öğretilirdi. Atalar kültü ve izlenecek doğru prosedürler ile aileden birinin ölüm anında uyulması gereken ritüeller içinde bulunan ağıtlar kadınlar tarafından yakılırdı. Kadınların evden ayrılmaları ve belirli günlerde aile mezarlarına zorunlu ziyaretler yapmaları da beklenirdi. Evlilik aşktan ziyade hukuki bir ilişkiydi. Genç bir kız evlilik arifesinde örtünmekte ve bu olay onun yetişkinliğe geçişinin bir işaretiydi. Gelin olduğunda oyuncak bebeklerini, çocukluk giysilerini inandığı bir tanrıçaya sunar, saçlarını

kestirir ve adardı. Gelinler genellikle 14 ile 15 yaşları arasındaydı. Erkek akrabalarının onlar için seçtikleri erkek ile evlenmek zorunda kaldılar. Evlilik akrabalar arasında yaygındı ve bunun nedeni akrabaların zenginliğini arttırmak veya pekiştirmeye dönüktü. Damat genellikle kızın babası olacak yaşta olabiliyordu. Yaş farkı aynı zamanda damadın bakış açısını yani karısının kendi dengi olmadığını bir mesajı gibiydi. Evlilik nadiren sevgi dolu bir birliktelik olurdu. Evlilik kutlaması kurban keserek başlar, baba evinden damadın evine bir alay ile sürerdi. Bu halka açık alay aynı zamanda çok kişinin tanıklığında yapıldığından evliliğe meşruiyet de kazandırır. Tümüyle kapalı olan gelinin adı babasının kızı olarak seslendirilir, kendi adı ile anılmazdı. Gelin çeyizi ile eşinin evine giderdi. Mücevherleri, giysileri ve babası tarafından verilmiş olabilecek kişisel hizmetçilerden oluşabilirdi. Doğduğu

Varlıklı bir ailenin kızını okuma yaparken gösteren bir vazo resmi

evi evlilik yoluyla terk eden kadın yeni kocasının eşi olarak yaşamını sürdürse de karı koca arasındaki yaş farkı nedeniyle kadının dul kalması veya kocasının boşaması halinde birden fazla kez evlenebilirdi. Ancak çocuklarını eski eşinin evinde bırakmak zorundaydı. Erkekler yasal olarak mirasçı olabiliyordu ama hayatta kalan oğlu olmayan ailelerde, kız çocuğu aile mülküne sahip olabiliyordu. Bununla birlikte, babasının mülküne hiçbir zaman gerçekten sahip olmadığı, ancak babasının mülkünü elinde tutmak için bir kanal görevi gördü. Babasının ölümü üzerine akrabası ile evlendirilerek mülk yine erkeğe geçerdi.

Kaynakça

*Elizabeth Ann Robertson, Growing up Greek: The differing journeys through childhood in ancient Athens and Sparta, Thesis Master of Arts in the Faculty of Arts and Social Sciences at Stellenbosch University, 2018.

*Ö. Selçuk Gür, Antik Dünyada Günlük Yaşam, Akdeniz Kitabevi, Antalya 2005.

*Hilary J. Deighton, Eski Atina Yaşantısında Bir Gün, Çev: Hande Kökten Ersoy, Homer Kitabevi, İstanbul, 2005.

*Ian Jenkins, Antik Devirde Çocuk Eğitimi, Çev: Hasan Malay, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1993.

Palaestra'da disk atma eğitimi yapan bir genci gösteren bir vazo resmi

Günümüzün Bergaması olan Pergamon'da icad edilen parşömen Mısır'ın papirüsüne göre, o zamanın koşullarında, daha ileri bir teknolojinin ürünüydü. Daha sağlamdı, her yerde daha kolay elde edilebiliyor, daha kolay saklanabiliyordu.

Papirüs ile Parşömenin Dansı

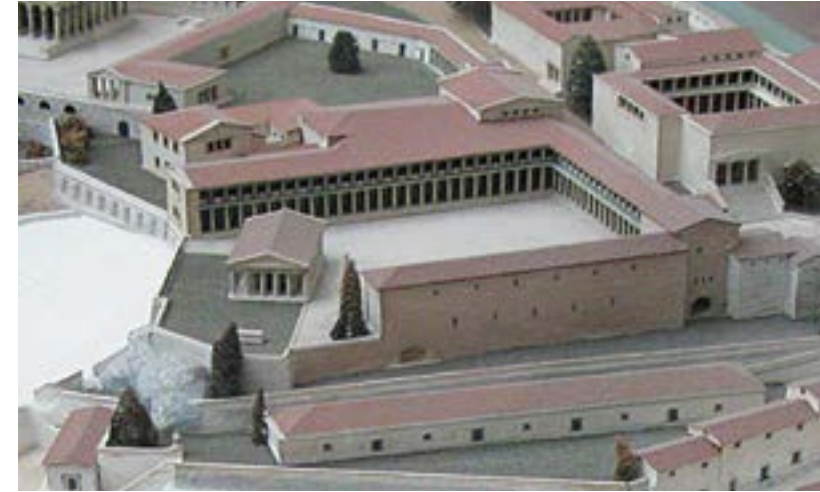

Yazı yazmak insanlık tarihinin en önemli buluşlarından biridir. Çok eskilerde, İ.Ö. 3500 yıllarında güney Mezopotamya'da Sümerler yazıyı icad ettiler. Üzerine yazmak için yaş kil tabletlerini kullandılar. Sonra onları kalıcı olmaları için kuruttular. İletişim ve kayıt ihtiyacıyla yazı yaygınlaşınca insanlar

tahta, mum, hayvan postları, kaya yüzeylerine de yazdılar. Mısır'da ise "papirüs" adlı bir bitkiden üretilen yazı gereci, İ.Ö.2500 yıllarından sonra ortaya çıktı. Papirüs, Nil Nehri kıyısında, sulak çevrede yetişen bir bitkiydi. Bu bitkinin özünden, ilığinden elde edilen bir madde yazı gereci olarak imal ediliyordu. Bu gereç üzerine yazıldıktan sonra rulo haline getiriliyor, öyle saklanıyordu. Kullanışı kısa zamanda yaygınlaştı. Bunların örnekleri Mısır'da birçok ören yerinde bulundu. Papirüs, Makedonyalı Büyük İskender tarafında Nil Nehri ağzına kurulan İskenderiye kenti ve onun ölümünden sonra Mısır'a egemen olan Ptolome Hanedanı'nın, İ.Ö. 250'lerde oluşturduğu kütüphane ile ünlendi. Zamanla burada 40 bin ile 400 bin arasında papirüs rulosu biriktirildiği tahmin ediliyor.

Pergamon Kütüphanesi'nin bulunduğu alan

PERGAMON KÜTÜPHANESİ

Mısırlılar sayısız bilgi kaynağına ev sahipliği yapan İskenderiye Kütüphanesi'yle övünüyorlardı. Kent bir bilgi ocağı haline gelmişti. Gel zaman git zaman Mısır'ın kuzeyinde, Anadolu'nun batısında kültür sever yöneticilerin elinde yeni bir kent ışıldıyordu. Pergamon/Bergama Krallığı Batı Anadolu'ya egemen olmuş, bilgi sever kralları başkentlerini bir kültür merkezi haline getirmeye çalışıyorlardı. Kentin tiyatroları oyuncuları, kenti süsleme isteği heykeltıraşları bölgeye davet ediyordu. Felsefecilerin ve yazarların Pergamon'a akını yazılı gereçleri barındıracak bir kütüphane yapımını zorunlu kılıyordu. İ.Ö. 197-159 yılları arasında Pergamon Kralı olan II.Eumenes kente büyük bir kütüphane kurmaya girişti. Sanatsever Kral, Kyzikoslu (Erdekli) Kraliçe Apollonis'in oğluydu. Apollonis, Eumenes dahil dört oğlunu hep birer kültür evleri olan kitap evlerinde, tapınaklarda yetiştirmişti. Onlara hep dayanışma içinde yaşamalarını öğütlemişti. Zaten II.Eumenes'den sona kral olan kardeşi II.Attalos, Philedelphos (Filedelfos) "Kardeş seven" lakabıyla anılıyordu. Onuruna Philedelphia adıyla, bugünkü Manisa ilinde Alaşehir kurulmuştu.

KİTAP AĞIRLIĞINCA ALTIN

Dünyanın sekizinci harikası sayılacak güzellikteki Zeus Sunağı'nın yapımcısı olan II.Eumenes'in kitaba düşkünlüğü

dillere destandı. Söylentiye göre, Makedonya tarafında bir kentte kitap satışı için müzayedeye yapılıyordu. Önemli bir kitap için yapılan açık arttırmada fiyat çok yükselmiş, alıcıların değerlendirme yapması için müzayedeye ara verilmişti. Pergamon, temsilcisi eliyle kitaba talipti. O zamanın çabuk haberleşme yöntemleriyle; yüksek tepelere yerleştirilmiş görevlilerin dumanla ya da aynalarla yansıttığı ışıklarla verdikleri haberle Pergamon'a ne yapılacağı sorulmuştu. Pergamon'dan gelen yanıt, o zamanın koşullarına göre çok para olan söz konusu kitaba ağırlığınca altın verilmesi yönündeydi. Tabii bu yüksek meblağ karşısında kitaba başka talip çıkmadı ve kitap Pergamon'a kaldı.

ARİSTOTELES'İN KİTAPLARI

II.Eumenes'in kitaplara olan ilgisi, yetişme tarzından ve bilginin ne kadar önemli bir güç olduğunu görmesinden olmalı. Bu arada Pergamon, İda Dağı (Kaz Dağı) eteklerinde bulunan Skepsis (Kurşunlu-Bayramiç-Çanakkale) kentinde Aristo'nun birçok kitabının bulunduğunu öğrendi. İnsanlık tarihinin en önemli

düşünürlerinden biri olan Aristo, bir dönem Asos (Behramkale-Ayvacık-Çanakkale) ve Aterneus (Ağılkale-Dikili-İzmir) kentlerinde yaşamıştı. Ölümünden sonra kitapları öğrencilerinin eline kaldı. Skepsis'e götürüldü. II.Eumenes, Skepsis birer bilgi hazinesi olan kitapları satın almak istedi. Kitap sahipleri ya fiyatı beğenmediler ya da güçlü Pergamon'un ucuza el koyacağından korktular ve kitapları vermeyerek, toprağa gömüp sakladılar. Bunun sonucunda kitapların bir kısmı nemden çürüdü, bazı yerlerini kurtlar, böcekler yedi. Pergamon bu kitapları kütüphanesine katamadı ama Mısır kökenli papirüslere yazılmış eserlerin sayısı, Pergamon akropolünün en mutena yerlerinden bir düzlemde kurulmuş kütüphanede durmadan arttı.

KISKANILAN KÜTÜPHANE

Bu yücelik karşısında, Pergamon'un bu kitap sevgisine karşı kıskançlıklar da baş göstermeye başladı. II.Eumenes, İskenderiye Kütüphanesi'nin yöneticisi Bizanslı Aristophanes'i çok yüksek bir ücret karşılığında, Pergamon'a transfer etmek istedi. Ancak Mısırlı

yöneticiler buna izin vermedi. Bunun ardından, kendi kütüphaneleriyle yarışacak niteliğe ulaşan Pergamon Kütüphanesi'nin önünü kesmek için Mısır, Pergamon'a papirüs ihracatını yasakladı.

KRATES ETKİSİ

Ne yapmalı idi? Pergamon'da bilgi durmadan artıyor ve kaydedilmek istiyordu! Kütüphanenin başına getirilen Malloslu (Karataş-Adana) bilge Krates bir filozof, bir araştırmacı, bir mucit idi. Kıbrıslı Zenon'un kurduğu "stoacılık" düşünce akımının çağındaki sürdürücülerindendi. Yağmurdan ve güneşten korunmak için yapılan "sundurma" demektir "stoa". Belki altında yaptıkları tartışmalarla düşüncelerini geliştirdikleri için "stoa"yı simge olarak seçmişti bu bilge kişiler: "İnsanlara doğa ile uyumlu yaşamalarını" öneriyor, "doğruyu yanlıştan ayırmanın mantıkla" olabileceğini söylüyorlardı. Aynı zamanda ilk dilbilimcilerden biri de olan Krates, Batı edebiyatının babası İzmirli Homeros'un yapıtlarını başka yapıtlarla karşılaştırarak inceliyor, şiirlerinde bilimsel gerçekler arayan yorumlar yapıyordu. Dünyada ilk kez, üzerinde yeryüzü haritası taşıyan bir yerküre imal ettiği söyleniyordu. Bir ara Pergamon'un, Roma Büyükelçisi bile olmuştu. Çok yetenekli bir insan olduğu anlaşılan Krates, Kralı Eumenes'in açtığı yarışmaya tabii ki katıldı.

PARŞÖMENİN İCADI

Pergamon ve çevresi geniş yaylalarıyla verimli bir hayvancılık bölgesiydi. Dericilik, hayvan postlarını kullanılabilir

derilere dönüştürmek ve satmak yörenin en önemli işleyim ve ekonomik etkinliği idi. Krates bu veriden yola çıkarak işlenmiş hayvan derilerinden yazı gereci üretmeye girişmiş olmalı. Zaten deri üzerine yazmak daha eskilerden beri biliniyordu. Ancak giyimde kullanılan deriler kalındı ve yazım işinde kullanılması zordu. Krates, yeni doğmuş kuzuların ve oğlakların zaten ince olan derilerini, bir eritici olan şapın içine sokup çıkararak daha da inceltti. Ortaya zar gibi ince bir gereç çıktı. Bu deri ince olmasına rağmen sağlamdı, üzerine kolayca yazılabiliyor, kolayca saklanabiliyordu. Pergamonlular ile yakın ilişkide bulunan Romalılar bu gerece "Pergamene Karte"- "Pergamon Kağıdı" adını verecek, yüzyıllarca kullanılan bu isim sonraki yıllarda Fransızca "parchment", Türkçe'de ise "parşömen"e dönüşecekti. Üzeri yazılı bu parşömenler zaman içinde üst üste konulacak, "kodeks" denen bu gereçler "kitap"ın atası olacaktı. Krates'in icadı parşömenle birlikte Pergamon'da yazılı eserler çığ gibi arttı. Kütüphane kitaplarla, parşömen rulolarıyla doldu yaştı. Heykellerle süslendi. 200 bin rulo kitabın Pergamon Kütüphanesi'nde toplandığı söylenir.

PAPİRÜS İLE PARŞÖMEN YARIŞI

Bu gelişmeler bağlamında Mısır'ın papirüsü ile Pergamon'un parşömeni arasından bir yarış başladı. Farklı gereçlere yazılmış, kaydedilmiş bilgilerin dansıydı bu! Ancak parşömen papirüse göre, o zamanın koşullarında, daha ileri bir teknolojinin ürünüydü. Daha sağlamdı, her yerde daha kolay elde edilebiliyor, daha kolay saklanabiliyordu.

KLEOPATRA AŞKINA

Zaman aktı gitti, İ.Ö. 133'de Pergamon Krallığı Roma'nın eline geçti. Tarih, önce cumhuriyetle yönetilen Roma'nın fetihleriyle, Roma seçkinlerinin aralarındaki güç kavgalarıyla şekilleniyordu. Roma bütün Akdeniz Havzası'nın egemeniydi. İ.Ö. 48'de, Roma Devleti'nde çıkan iç savaşta Julius Sezar karşıtlarının elindeki İskenderiye kuşatılmış, limandaki gemiler ateşe verilmişti. Çıkan yangın kente, oradan da kütüphaneye sıçradı. Kütüphanenin bir kısmı yansa da büyük kısmı ayakta kaldı. Mısır'a giren Sezar daha sonra Mısır ecesi Kleopatra ile birlikte olacaktı. Bu ortamda Pergamon Kütüphanesi Roma egemenliğinde olsa da parşömenlerin yardımıyla hala bir bilim yuvası olmayı sürdürüyordu. Parşömenle papirüsün dansı sürüyor, ancak yarışı Parşömen kazanıyordu. Parşömen, İskenderiye Kütüphanesi'ni de yavaş yavaş ele geçiriyordu. Roma'daki iktidar mücadelesinin ilk adımında, cumhuriyetin imparatorluğa dönüşmesinin yolunu açan Sezar İ.Ö. 44'de öldürülmüş, ikinci adımda onun yerine geçmek isteyen, ancak daha sonra tasfiye edilen Markus Antonius, Mısır ecesi Kleopatra'nın yanına yerleşmişti. Tutkulu bir aşk yaşadıkları ileri sürülen Anatonius ile Kleopatra bir ara Anadolu kıyılarını dolaşmışlar, bir süre Tarsus'da kalmışlardı. Pergamon'a da uğradıklarına ilişkin bir bilgi olmamasıyla birlikte tarihçi Plutarkhos'un anlatısına göre Markus Antonius, İskenderiye'de bir kısmı yanan kütüphaneyi muhtemelen desteklemek, sevgilisi Kraliçe Kleopatra'yı hoşnut etmek için Pergamon Kütüphanesi'ndeki 200 bin rulo kitabı Kleopatra'ya, dolayısıyla İskenderiye'ye hediye

etti. Bundan sonra tarihsel kayıtlarda Pergamon Kütüphanesi hakkında bir bilgi yoktur.

PARŞÖMENİN ZAFERİ

Parşömen ile Papirüs arasındaki dans Parşömenin lehine sonuçlanmaktadır ama kütüphaneler arasındaki yarışı İskenderiye kazanmaktadır. İskenderiye Kütüphanesi daha yüzyıllarca varlığını sürdürecektir. Kütüphanenin, Mısır'ın fethi sırasında (İ.S. 642) Hz. Ömer'in kumandanlarından Amr İbnül As tarafından yakıldığı ileri süren görüşler olduğu gibi, kütüphanenin İ.S. 391'de Hıristiyanlığın gelişme sürecinde, İskenderiye'de paganlarla fanatik Hıristiyanlar arasında çıkan çatışmada yakılıp yıkıldığı görüşü daha baskındır. Zaten Anadolu ve Akdeniz çevresindeki birçok tarihi eserin, heykelin kırılması, yok edilmesinin sorumlusu, pagan geçmişlerinden kurtulmak isteyen fanatik Hıristiyanlardır. Sonunda Pergamon ile İskenderiye'nin antik kütüphaneleri tarih sahnesinden silinir. Parşömenle papirüs arasındaki yarış, parşömenin galibiyetiyle sona erer.

Anadolu'nun son karatabağı olan deri işleme ustası İsmail Araç, adını Bergama'dan alan parşömen üretimini sürdürüyor. Binlerce yıl öncenin geleneğini ayakta tutan son usta, kültürel miras olarak değerlendiriliyor.

Parşömene Yazılı Bir Hayat

İsmail Araç, tabakhanesinin önünde kurumaları için gergi tahtasına astığı parşömenlerle birlikte.

Her ne kadar çıktığı coğrafya Bergama olmasa da adını yine de Bergama'dan alır Parşömen. Parşömenin ana malzemesi hayvan derisidir. Herhangi bir amaç için öldürülmüş hayvanın yüzülen derisi işlenerek ana malzeme kılındığında ayak giyiminden üst giyime, mobilya dekorasyondan yazı malzemesine değerlendirilir. İşte yazı malzemesi olarak değerlendirilen, işlenmiş derinin inceltilmiş parşömenidir. Derinin, işlenerek kullanılması süreci, Akdeniz çevresi ve Önasya'da (Anadolu, Kafkasya, İsrail, Lübnan, Suriye, Irak, İran, Filistin ve Arap Yarımadası ülkeleri) çok eski tarihlere dayanır. Bu bağlamda Anadolu tarihine baktığımızda, 10 bin yıl öncesinin Çatalhöyük yerleşimine ait duvar resimleri, Anadolu insanının, deri işlemeyi bildiğini ve işlediği malzemeden eşya ürettiğini bize gösterir. İşte; Anadolu'da deri işlemeciliğin ilk çağlara değin indiğinin diğer bir kanıtı, üzerine yazı yazılan parşömenin Bergama kaynaklı olmasıdır. Romalılar, incelmeye değin kazanmış yazı yazma amaçlı koyun derilerini, gönderildiği kaynaktan hareketle, yani kaynağın Pergamun

olmasından hareketle, pergamena, diye adlandırmışlardır. Pergamena veya bugün kullandığımız biçimiyle parşömen, eski çağlar boyunca, diğer yazı malzemelerinin yanı sıra benimsenmiş ve tüm Akdeniz çevresinde, İÖ. III. Bin ile İS. VII yy. arasında kullanılmıştır. Söz konusu parşömen; koyun, keçi, buzağı, doğmamış veya ölü doğmuş kuzu derilerinden elde edilmiştir. Bilim insanı, Gramerci Malloslu Krates'in Bergama'dan Roma'ya çok inceltilmiş derileri yazı malzemesi olarak götürdüğü kaynaklardan aktarılmaktadır. Bergama icadı olmasa da adını Bergama'dan alan parşömen denildiğinde; kaynaklar, Antik Çağ'ın önemli Bergama Kütüphanesi'nde, 200 bin parşömen kitabın yer aldığı bilgisini bizlere ulaştırır. Parşömen'in, Bergama'da üretilerek ün kazanmasının nedeni, Mısır'dan ihraç olan diğer doğal yazı malzemesi papirüsün ülke sınırları dışına çıkartılmasına getirilen yasaktır. Bergama Kralı II Eumenes, Mısır krallarının, papirüsün, ülke sınırları dışına çıkışını yasaklaması sonucu, üzerine yazı yazılabilen, dayanıklı olma özelliğine sahip parşömeni buldurmuştur.

SON USTA

Bergamalı deri işleme (debbağ, tabak, sepic) ustası İsmail Araç'ı (Doğum, 1933-Bergama), 1990'lı yılların başlarında, Anadolu dericiliği üzerine yaptığım çalışmalar sırasında tanıdım. Tabakçılığa, 1955 yılında, Tekkeboğazı mevkiindeki tabakhanelerden birinde çırak olarak başladığını tanışmamızda anlattı. Bu arada sözünü ettiğim 1990'larda, Anadolu'da, elektrik dolayısıyla makine kullanmadan sadece kol ve beden işçiliğine dayalı biçimde deri işleyen karatabaklar, saptamama göre sadece Kahramanmaraş, Tire ve Bergama'da kalmışlardı. Bunun dışındaki karatabaklar zanaatlarını noktalarlarken, atölye düzleminde çalışan tabakhaneler ise fabrikasyona dönüşme sürecine girmişlerdi. Süreci içerisinde Kahramanmaraş ve Tireli karatabaklar da, makineli üretime yönelince, Bergamalı deri işleme ustası İsmail Araç, haklı olarak "Anadolu'nun son karatabağı" unvanını elde etti. Çünkü; Bergama dışındaki akarsu kıyıcığında bulunan, elektriği olmayan son derece

ilkel tabakhanesinde, ayakkabıda fabrikasyon üretime geçtiği için sadece davulluk deri, pösteki ve ağırlıklı olarak parşömen işler olmuştur. İsmail Araç, makineyle çalışmadığı gibi kimyasal madde yerine, eski çağlardaki gibi doğal bitkilerden elde edilmiş tanenleri kullanmaktaydı. Zanaatının son yıllarında keşfedilen Debbağ İsmail Araç, 2000'li yılların başlarında, o dönem son derece önemli taşıyan, 17-19 Ocak 2012 tarihleri arasında, İstanbul Beylikdüzü'nde yapılan TÜYAP Uluslararası İstanbul Deri Fuarı'nda, uluslararası ortamda zanaatını yerli yabancı ilgi duyan herkese sabır ve heyecanla tekrar tekrar anlatınca tanındı. Ardından kendisinin çalışmalarını kısa metrajlı film olarak çekmem, zanaat ile birlikte İsmail Araç'ın ününe ün kattı. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin geleneksel 'Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri'nden birisi, 2015 yılında, konuyla ilgili yaptığım çalışmalardan dolayı bana verilirken İsmail Araç da, 'Yaşayan İnsan Hazinesi' ödülüne değer görüldü. Anadolu'nun

son karatabağı İsmail Araç'ın, yüceltilmesi bununla da kalmadı, Kültür Bakanlığı da aynı kapsamda kendisine özel kimlik verdi, Bergama Belediyesi, düzenlediği uluslararası çalıştay çerçevesinde, Araç'ı, Avusturalya'dan Japonya ABD'ye konunun ilgilileri ve bilim insanlarıyla buluşturdu.

İKİ GÜÇLÜ KADIN

Anadolu'nun Son Karatabağı İsmail Araç, üretim sürecinin son derece kirlenici ve kötü kokuya dayalı olmasından dolayı hep yerleşim yerleri dışında bulunan tabakçılık zanaatının, kendisinin son yıllarında bu denli itibar görmesi karşısında doğallıkla şaşkınlık yaşarken, mutlu da oldu ve yine dünya deri işleme tarihine geçen bir başka olayın baş aktörlüğünü elde etti. Zanaatın son derece ağır olmasına karşın, yanına çırak bulamıyorken, Bergamalı iki kadın, gönüllü olarak kendilerini, "hayır, olmaz, siz kadınsınız, gücünüz yetmez, dayanamazsınız!" diyerek bir süre direnen ustaya kabul ettirdiler ve yanında çalışarak dünyanın ilk 'karatabak zanaatkarı kadınları' oldular. Bergama'da, Bergama Arastası'nda, 7 Temmuz 2017 Cuma günü düzenlediğimiz "Peştamal Kuşatma Töreni"nde, peştamallarını kuşatarak ustalık belgeleri kendilerine verdi. Osman Bayatlı'nın belirttiğine göre, Bergama'da peştamal kuşatma töreni en son 1910 yılında yapılmıştı.

İsmail Araç, TÜYAP İstanbul Uluslararası Deri Fuarı'ndaki standında

GELENEK SÜRÜYOR

Anadolu'nun bugün ünü ülke dışına taşımış son karatabağı İsmail Araç, ilerleyen yaşına karşın, hâlâ tabakhanesine yaya olarak gidiyor ve satın aldığı hamderilerden parşömen işlemeyi sürdürüyor. Çırağıktan ustalığa geçirdiği kadınlar ise şimdi ayrı bir destan yazmanın peşindedir. Demet Sağlam

Bergamalı, Anadolu'nun Son Karatabağı İsmail Araç

Tokbay, eşiyle yerleştiği Londra'daki evinin bahçesinde, Nesrin Ermiş ise yine evlilik sonrası yerleştiği Bergama'nın hemen karşı kıyısı Midilli'de parşömen işlemeyi sürdürüyor. Peki, bu denli varıl debbağlık zanaatı geçmişine karşın Bergama'da bir deri ya da parşömen müzesi var mı?

Hadi bu sorunun karşılığı olarak size 'Tabakhane Taşları' türküsünün dizelerini aktarayım:

*Tabakhane Taşları
Süleyman Bey'in kaşları
Süleyman Bey'i sorar isen
Tabakların başları*

*Ar geliyor Macidem
Zor geliyor*

(Gümölcine türküsü)

İzmir'in renkli çekim merkezi Alsancak, son yıllarda küçük kitapçıların adresi oldu ve onlar için edebiyat; dükkânların adından başlıyor.

Kahramanlarımız Alsancak'ta

Edebiyat, adlarından başlıyor. Gogol'un Palto'su, Attila İlhan'ın Pia'sı, Ursula K. Le Guin'in Yerdeniz'i, Kazancakis'in Zorba'sı, Cervantes'in Don Kişot'unun Yel Değirmeni, Cem Akas'ın "Belki Enis Batur"u ya da Aslı Erdoğan'ın Kabuk Adam'ından mütevellit Belki ve Kabuk karşınıza çıkıyor. Alsancak Kıbrıs Şehitleri Caddesi'nin dar sokaklarını genişletiyorlar. Genişliğin ve derinliğin fiziki mekânda olmadığını gösteriyorlar. Küçük küçük dükkânlara, dünyaları sığdırıyorlar. Öncelikle hepsi iyi okurlar. Nitelikli edebiyatı, edebiyatın taşıdığı geniş anlamları, büyük dostlukları barındırıyorlar. Birbirleriyle dostlar. Yazar, şair, çevirmen olanları var. Haliyle, okurun halinden anlıyorlar. Art arda açıldı; Yerdeniz, Kabuk, Belki, Pia, Palto, Yel Değirmeni, Zorba... İsimleriyle müsemma olan ve içerikleriyle şehrin çekim merkezleri arasındaki yerlerini alan bu kitabevlerinin müdavimleri her geçen gün daha da artıyor.

KABUK

Okurun, İrfan Boyuer Sokağı'nda bir kabuğu var. İçine girip dışarıdan arındığı. Kabuğuna çekilip kabuğunu kırdığı. Kapısından geçince yalıtılmış bir dünyaya girdiğinizi hissediyorsunuz. Dış sesler susuyor, iç sesler başlıyor. Kabuk Kitabevi'ni 2017'de ablası Evrim Tinas ile birlikte açan Erdem Tinas'ın amacı da tam olarak bu: "Bilinçli olarak yaptık. Çift cam kullandık. Tamamen izole olsun, içeri girince okur kabuğuna çekilmiş gibi hissetsin." Açılış hazırlıkları yaparlarken Aslı Erdoğan'ın Kabuk Adam'ını okuyan bir arkadaşının önerisi esin vermiş Erdem Tinas'a: "Arkadaşım önerdiğinde kabuk kavramı ilgimi çekti. Kitap okumak nedir? Benim için kabuğuma çekilmektir. Aynı zamanda kabuğumu da kırmaktır. Buna tam da karşılık geldi.

Bir kitabın adını almak değil de kabuğun mecazi anlamı..." Bir kitabı sorduğunuzda size çevirmeninden yayınevine kadar referans vererek tavsiyede bulunan Erdem Tinas, kendini her şeyden önce "okur" olarak tanımlıyor; "Keşke okurluk diye profesyonel bir meslek olsa. Şu hayatta en keyif aldığım şey" diyor. Başlangıçta günlerce kitap listesi yapmış. "Yayınevine çok önem veriyorum. Ama kenarda köşede kalmış, çok nitelikli yayınevleri de var. Ayrım yapmaksızın çok önemli yayınevlerini gözettim. İçeriği çok önemsedim. Günlerce kitap listesi yaptım. Sosyal bilimler kitapları ile edebiyat eşit orandadır. Özellikle felsefe..." diyen Tinas, her iyi kitabın okuruna ulaşması gerektiğine öyle inanıyor ki ilk bir buçuk yıl, satılmayanları iade etmemiş.

YERDENİZ

Yerdeniz Kitapçısı'nı nasıl bilirsiniz? "Çok satması gerekenler" masasıyla mı? Kurucularından çevirmen Nuray Önoğlu'nun sosyal medyada, "Okuyun, duacım olursunuz" ve "Ben çevirdim diye demiyorum..." sloganlarıyla önerdiği muhteşem kitaplarla mı? Yoksa şimdilerde İzmir'de kitaba ayıracak bütçesi olmayanları çağıran "askıda kitap"la mı? Küçük dükânıyla ve kocaman adıyla Yerdeniz'in ünü, sınırları aştı. Şair, yazar, gazeteci dostlarının da buluşma mekânı burası. "Askıda kitap ile kültür dayanışması" Bu yılın başında İzmir'de bir kitapçıdaki ilk "askıda kitap" uygulaması, Yerdeniz'de başladı. Çevirdiği "Sabotaj Çetesi"ni okuyup seven bir okur, Twitter'dan Önoğlu'na ulaşmış; "Aracılığınızla beş üniversite öğrencisine yeni yıl armağanı olarak beş Sabotaj Çetesi armağan etmek istiyorum" demiş. Önoğlu bunu Twitter'dan öğrencilere duyurunca bir başka okur yeni kitapları, bir diğeri de 500 lira nakdi, askıya eklemiştir. Böylece askı, kartopu

gibi büyümüş; yararlanan okur kitlesi de kitaba bütçe ayıramayanlarla genişlemiştir. Bu arada çağrı amacını aşmış, kitap göndermek isteyenler de olmuş. "Böyle bir imkânımız yok. Onlara yerel yönetimlerle iş birliği önerdim. Belediyeler semtlerde böyle alanlar açmalı. Kitaplar pahalı değil ama bizim alım gücümüz çok

düşük. Kitap okumak isteyenlerin yararlanabileceği, kitap başışına ve takasına, kitap alamayanların okuyacak nitelikli kitaplar bulmasına olanak sağlayan alanlar açmak lazım" diyor. Önoğlu, kitabın pahalı olmadığına, bir süre önce yurt dışından bir arkadaşının gelip 30 - 40 kitaba 100 euro (bin Türk lirası) ödediğini örnek gösteriyor; "100 euroya Hollanda'dan ancak 3 - 4 kitap alabilir" diyerek...

ZORBA

Kitabevini kurarken eşi Sevda Çırak ile birlikte Nikos Kazancakis'in romanı Zorba'dan ilham aldıklarını söyleyen yazar Özgür Çırak anlatıyor: "Bir maden hikâyesidir, madeni işletmeye çalışırlar ama Zorba'nın hazırladığı düzenek tutmaz, yıkılır. Ve şöyle der Zorba: 'Hiç bu kadar görkemli kaybettin mi patron?' Bir şeyden korkmaz Zorba, bir şey beklemez, bir şey ummaz, özgürdür. Biz de ilhamımızı ondan aldık. Bir şeyden korkmuyoruz, bir beklentimiz de yok. Bu ruhu canlı tutmaya çalışıyoruz."

Yayımlanmış iki öykü kitabı olan Özgür Çırak, Türkçe öğretmeni; Sevda Karadağ Çırak ise İngilizce... 2018'de İstanbul'dan İzmir'e tayin olmuşlar. Daha önce Instagram üzerinden sahaflık yaparken kitabevi kurma fikri hep varmış. 1454 Sokak'taki bu tarihi Rum evini 2020 Şubat'ta kiralayıp tadilata başlamışlar. Derken koronavirüsün Mart'ta Türkiye'ye girişiyle başlayan kısıtlamalar... Zorba, 2020 Temmuz'da açılmış. 30 Ekim depremi ve Kasım sonunda tekrar kısıtlamalar... Çırak çiftinin hayallerinde ise kısıtlama yok ve şu cümleleri kuruyorlar: "Bağımsız, küçük, kültür atmosferi yaratmaya çalışan kitabevleri son dönemde özellikle bu bölgede revaçta. Alsancak, uğrak noktası. Temel gayemiz ticari değil, bir kültür sanat ortamı yaratmak istiyoruz. İnsanlar bilgisayarlarını defterlerini alıp gelsinler, burada yazsınlar. Yazarlarla imza günleri düzenlensin gibi bir gayeyle kurulduk." İstiyorlar ki buldukları sokakta üç dört kitapçı daha kurulsun. İnsanın kitaba ulaşma olanaklarının artması yönünde hayal kuruyorlar ve edebiyatı derya deniz diye niteleyerek, "Hepimiz bir köşesinden tutunmuşuz kitaplara" diyorlar.

PİA VE PALTO

Alsancak Gönül Yazar Sokağı'nda, iki eski arkadaş Medeni Yılmaz ve Batıgün Sarıkaya'nın omuz omuza vermiş iki küçük kitabevi: Pia ve Palto. 2017'de Yılmaz'ın ortağı ile açtığı dükkândan birkaç ay sonra, Sarıkaya da aradığı yeri arkadaşının dibinde bulmuş. Özel bir okulda edebiyat öğretmenliğinden ayrılıp kitapçılığa yönelen Sarıkaya'ya bu dükkân, küçüklüğüyle altından kalkılabilir gelmiş. Hem de birbirlerine destek olabileceklerini

düşünmüş. Şimdi arkadaşlarını, müşterilerini, çevrelerini paylaşıyorlar. Çünkü Yılmaz'ın başka bir kitabevinde çalışırken Sarıkaya'yla samimi olması gibi, iyi okurlar birbirleriyle arkadaş

da oluyor. Böylesi mekânların en büyük kazanımlarından biri. Attilâ İlhan'ın, "hiç bitmeyen bir aşk olsun" diye olmayan bir kadına yazdığı Pia şiiri, Medeni Yılmaz'ın mekânını adlandırıyor. Yılmaz da hiç bitmeyen kitap aşkıyla yaşıyor burayı.

Batıgün Sarıkaya ise öykücülerin, “Hepimiz Gogol’un Palto’sundan çıktık” dediği yerden türetmiş dükkânını. Gogol’un, modern hikâyeciliğin başlangıcı sayılan Palto öyküsü, burada her gün yeniden yazılıyor. Bu omuz omuza vermişlikten bir kültür atmosferi yaratmak istemişler ve başarmışlar da. “Orada iki kitapçı var, birinde

mutlaka buluruz” diyerek buraya yönelen okur sayısı fazla. Bununla kalmamışlar. Küresel salgın başlayana dek ortak şiiir akşamları, film gösterimleri, masal anlatımı, söyleşiler düzenlemişler. Pia mekân olarak biraz daha büyük olduğu için burayı kullanmışlar. Hasan Ali Toptaş, Haydar Ergülen, Şükrü Erbaş konuk edebiyatçılardan bir kısmı.

İki arkadaş, Roman Kahramanları ve Deliler Teknesi dergilerine deneme, inceleme, eleştiri yazıyor. İz Gazete’de haftalık sinema köşesi olan Sarıkaya’nın öyküleri ve Yeşilyurt üzerine semt monografisi kitabı var. Haliyle mekânlar, yazı yazan okurları da buluşturuyor. Yılmaz’ın dediği gibi ticari kaygılar ikinci planda kalıyor.

YEL DEĞİRMENİ

Yakın Kitabevi’nde 17 yıl çalıştıktan sonra üniversitedeki hayalini gerçekleştirmek üzere 2019 Ağustos’unda Yel Değirmeni Kitabevi’ni açan Esat Özbay, başlangıçta pandemi sınavı verenlerden. Alsancak Mahmut Esat Bozkurt Sokağı’ndaki dükkân, 2020 Mart – Haziran’da kapalı kaldı. Okurların kitapçılara, “Siz, Don Kişot’luk yapıyorsunuz” demesi, onun mesleğinin özeti. “Bu şartlar altında kitabevi açmak cesaret gerektiriyor” diyor. Bu nedenle de mekânına Yel Değirmeni adını vermiş. İkinci el ve sıfır kitapların bulunduğu bir kitabevi kurmak, Özbay’ın eski hayaliymiş. Atatürk Üniversitesi Felsefe Bölümü mezunu Özbay, “Üniversitede bir kitabevi keşfetmişim, düzenli kitap alıyordum, alamazsam orada inceliyordum, okuyordum. O kokuyu aldıktan sonra yapabileceğim meslek kitapçılık dedim. Bir yerden sonra kendi iş yerimi açmak istedim. Kitap işi gönül işidir. Kitabı sevmiyorsanız okuma alışkanlığınız yoksa yapılacak bir iş değildir” diyor. Alsancak’ta 500 metrekarelik alanda 10 - 12 kitapçı bulunduğunu, bunun da bölgeyi cazibe merkezi yaptığını söyleyen Özbay, “Kitap alışverişi yapacaklar Alsancak’ta bulabilirler, diyorlar. Keşke burası, kitapçılar sokağı olsa” diyor.

BELKİ

Belki... Cem Aktaş’ın “Belki Enis Batur” kitabı gibi. Özgür Madak, çok sevdiği iki yazarı buluşturan bu kitabın adını almış, kitabevine koymuş. Doğan Kitabevi’nde dört yıllık deneyimin ardından 2016 Şubat’ta, Mahmut Esat Bozkurt Sokağı’nda açtığı Belki Sahaf’ın zengin bir efemera koleksiyonu da var. Eski Milli Piyango biletleri, 1950’lerden Fransız gazetesi, Beşiktaş’ın 1980 yılı fikstürü, CD’ler, plaklar, dergiler, kasetler... Nutuk’un Osmanlıca birinci baskısı, 1800’lerde basılan bir sözlük, dini kitaplar gibi nadir eserler bulunuyor. Yani okur, Belki’ye girince sürprizlerle karşılaşılıyor. Özgür Madak da “Bizim mesleğin en güzel yanı ve bunu devam ettiren şey, insanın aklındakiyle gelmemesi. Aklında bir şey yoksa burada birçok şeyle karşılaşabiliyor. Başka yerlerde karşılaşamayacağı şeyler. İnsanı dünyaya açan bir meslek grubuyuz” diyor. Her tür kitabın arasında sosyal bilimler ve edebiyat, ağırlık noktası. Burasının artık bir kitapçılar bölgesi haline geldiğini söyleyen Madak, “Bölge, talebi karşılayan bir arza sahip artık. Giderek çoğalıyoruz. Hem dükkân sayısı hem dükkânın içindekiler olarak...” derken bundan, kitaba talebin arttığı sonucunu çıkarıyoruz. “Doğru” diyor, “Herkes bir şekilde varlığını sürdürdüğüne göre bu, okurlar sayesinde oluyor. İnternet, çok zorlandığımız bir mecra, insanlar orada çok daha büyük indirimle kitaba ulaşabiliyor. Ama okur hem bizim yaşamamız hem de dokunup hissederek almak için geliyor.”

Şehrimizdeki ilk örnek olan, İzmir Yazarlar Kooperatifi (İZYAKO), 1.5 yıldan bu yana kültür hayatının içerisinde. Kooperatif 2021 yılında 6 nitelikli eseri yayın hayatına kazandırdı.

Yazarlar Örgütlenirse, Dünya Yerinden Oynar

İzmir kültür hayatının önemli bir boşluğu doldurmak, yazarları daha yoğun biçimde bir araya getirmek ve nitelikli eserleri, uygun ekonomik koşullarda okurla buluşturmak için yola çıkan Sınırlı Sorumlu İzmir Yazarlar Kooperatifi, kısa sürede yayın hayatına kazandırdığı 6 kitap

ile dikkatleri üzerine çekiyor. Yazar Erdoğan Baysal, Kamu İletişim Uzmanı Şair-Yazar- Gazeteci Ercan Doğu, Şair-Yazar Ayşe Figen Manav, Araştırmacı Yazar Mustafa Uzel, Şair-Yazar Aysun Nacarfırat, Araştırmacı Yazar Turgut Üzüm, Şair-Yazar Hıdır

Aslan ile Yazar Dr. Burhanettin Şenli'nin bir araya gelerek kurduğu kooperatifin kuruluşunun üzerinden henüz 1.5 yıl geçti ve bu sürenin tamamı pandemi koşullarına karşılık geldi. Ancak kooperatif üyeleri çalışmalarını evlerinden sürdürerek, kuruluş amaçlarına uygun içerik üretmeyi sürdürdüler. Kuruluş amacı, "Kooperatifin konusuna giren ve ortakların ürettiği yazın ürünlerini; yayınevleri yapı ve işlevinde basmak, onları en iyi koşullarda satıp pazarlayarak, dayanışma duygusu ve eylemlerini en üst düzeyde tutarak, ortaklarının ekonomik çıkarlarını korumak. Kooperatifin, faaliyet gösterdiği şehrin geçmişi ve geleceği ile ilgili tanıtımını öne çıkarmak için İzmir misyonunu; tarihi, turistik, kültürel, ekonomik, politik, sosyal vb. içerikli araştırma konularını ön planda tutarak; başta Akdeniz ülkeleri olmak üzere; üyelerince üretilen her türlü yazın ürününü paylaşım ve aydınlatma yönünde basılmış kitap ve dergi halinde ve/veya elektronik ortamda toplumun bilgi ve paylaşımına sunar" diye aktarılan İzmir Yazarlar Kooperatifi Yönetim Kurulu Başkanı Ercan

Doğu, kooperatifin kuruluşuna giden sürece; Yazar Erdoğan Baysal'ın, 2011 yılında yayımlanan, "Yüzbaşı Gavur Mümin" adlı romanının, Vatanım Sensin adlı TV dizisine ilham kaynağı olmasının ivme kattığını söylüyor. Doğu konuyla ilgili şunları aktarıyor: "Erdoğan Baysal, telif sözleşmesi imzalarken romanın yayın haklarını da devretmiş. Vatanım Sensin dizisi iki yıl kadar gösterimde kaldı. Senaryosuna ilham kaynağı olan romanın yazarının hiçbir yerde adı geçmedi. Ve haklı olarak bu durum yazar arkadaşımızı üzdü. Ben de yayımlanmış dört şiir kitabımın ardından bir çocuk ve dede temasını işlediğim öykü kitabı kaleme aldım. Yayına hazır hale geldi. Dosya olarak, İstanbul'daki yayınevlerine yolladım. Ama hepsinden "Yayınlanması uygun bulunmamıştır" açıklamasıyla olumsuz yanıt aldım. Erdoğan Baysal'ın ile benim yaşadığımız ve benzeri olaylar, bizi bir yazarlar kooperatif kurmaya yöneltti". Ercan Doğu, kooperatifi oluşturmak için 8 şair ve yazar arkadaş olarak bir araya geldiklerini ve 2019 yılı Kasım ayında kuruluş işlemlerini tamamlayarak faaliyete geçtiklerini söylüyor.

HEYECAN İLE

Doğu, kooperatiflerinin amacını, içeriği zengin eserleri uygun fiyatla okuyucuya ulaştırmanın yanı sıra; edebiyata, şiire meraklı ve kitap ile yaşayan kesimin birlikteliğini artırmak olduğunu belirterek, "Kuruluş aşamasının heyecanını yaşarken, yazık ki küresel salgınla

karşılaştık ve bu nedenle de istediklerimizin bütününe hayata katamadık. Amatör yazar ve şairlere yönelik edebiyat ve şiir yarışmaları düzenlemek, yarışmalara katılan eserleri bir antoloji tadında yayına hazırlamak, Akdeniz çanağındaki ülkelere, Türki Cumhuriyetlere yazar arkadaşlarımızın kitaplarını, o ülkelerin dillerine çevrili olarak ulaştırmak gibi isteklerimiz var. Mimar Kemalettin'de oluşturduğumuz kooperatif merkezimizin, yazarların uğrak yeri, buluşma noktası olması gibi ideallerimiz var" yönünde görüş belirtiyor. Ercan Doğu, kooperatiflerinin üyelik koşullarına ilişkin de şu bilgileri paylaşıyor: "Kooperatifimize üye olmak için şair/yazar arkadaşımızın öncelikle bizim heyecanımızı paylaşması ve bize güç katacak olma isteğinin yanı sıra; yayınlanmış kitabı ya da yayına hazır hale gelmiş eseri olması koşulu arıyoruz. Yayına hazır eserinin ilgili komisyonumuz tarafından değerlendirilmesi ve Yönetim Kurulu'muzun olumlu kararının olması gerekiyor. Kooperatif üyeleri kuruluş aşamasında 5'er bin lira Ortaklık Sermaye Payı ödemek durumundalar. Tüzüğümüzü kabul ettikleri sözleşmeyle başvurmaları, Seçiciler Kurulu'nun olumlu görüşü ve yönetim kurulu kararının ardından üyemiz olabiliyorlar. Amacımız, zengin içerik, yazı dilinin en güzel örneklerinin sergilendiği eserleri, uygun bedelle okuyucuya ulaştırmak. Güzel İzmirimiz ve ülkemizin kültür hayatına değerler katmak istiyoruz ve bunun için yola çıktık. " 2021'de ALTI ESER

İZYAKO / İzmir Yazarlar Kooperatifi, içinde bulunduğumuz yıl içerisinde 6 eseri okurla buluştururken, yeni kitapların da kısa süre içerisinde kitap raflarındaki yerini alacağını duyuruyor. 2021 yılında Ercan Doğu'nun, "Kıymı Balık Dedemin Yarası", Mustafa Uzel'in, "İzmir Oğlu Cüneyd Bey, Şeyh Bedrettin, Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal" adlı eseri ve Erdoğan Baysal'ın, Kuvayı Milliye serisinden, 2 cilt halinde "İzmir'in Dağlarında" adlı eseri kooperatifin prestijli yayınları arasına girdi. Haziran ayı içerisinde de Turgut Üzüm'ün "Kuva-yı Milliyeci Hacı Müftü'nün Hikayesi" ile Serkan Esen'in "Baba Atatürk'ü Anlat" adlı yayınlar Kooperatif yayınları arasında yer aldı. İZYAKO Yönetim Kurulu Başkanı Ercan Doğu, kooperatifin uzun ömürlü olması için desteklenmesi gerektiği; bunun için de okurların kooperatif yayınlarını edinmelerini isterken, okurların kooperatif yayınlarına www.izyako.com.tr ya da sanal ortamda satışı yapan kitapevlerinden ulaşabileceklerini de sözlerine ekliyor.

Mübadelenin yoğun biçimde yaşandığı İzmir’de, şimdi bir “Mübadele Anıtı” yükseliyor. Konak Belediyesi’nce yapımını üstlendiğimiz anıt, iki yakanın barışına ve dostluğuna gönül verenlerle birlikte selamlıyor tüm dostları...

Barışa Heykel

Mübadele Parkı ve Anıtı’nı şehrimize kazandırdık. Konak’ta göçmen ailelerin en yoğun yaşadığı Atilla Mahallesi’nde, Ege’nin iki yakasında, buldukları toprakları terk etmek zorunda kalan mübadillerin simgeleştirildiği ve heykeltıraş Harun Atalayman tarafından yapılan Mübadele Anıtı, o dönemin güç yıllarını yaşayanlara karşı bir saygı duruşudur. Yoğun bir emek sonucu hazırlanan Mübadele Parkı ve Anıtı’nın açılışında Ege’nin iki kıyısında ortak anıları olan ve yanı sıra barışa gönül veren çok sayıda kişi bir araya geldi. Nazım Hikmet’in, “Yaşamak Bir Ağaç Gibi Tek ve Hür / Ve Bir Orman Gibi Kardeşesine / Bu Hasret Bizim” dizelerinin yankılandığı açılış töreninde yer alanlar söz birliği etmişçesine, barış ve kardeşlik vurgusu yaptı. Konak Belediye Başkanı Abdül Batur, kendisinin de göçmen bir ailenin çocuğu olduğunu söyleyerek, “Hepimizi bu ortak acı bir araya getirdi. Mübadele Heykelimiz de ortak anıları ve ortak acıları simgeliyor. Anıtımız, her iki yakanın mübadeleden etkilenmiş insanlarına bir saygı duruşu aslında. O insanları, aile büyüklerimizi, anılarımızı saygıyla anıyoruz” dedi.

KÜLTÜREL YAPI

Mübadele Parkı ve Anıtı açılış töreninde yer alan Adnan Menderes üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Doçent Dr. Tuncay Saygın mübadelenin İzmir’e sosyal ve kültürel anlamda büyük katkı sağladığını söyleyerek, “Mübadele kapsamında yaklaşık 2 milyon kişi zorunlu göç etmek zorunda kaldı. Mübadiller, İzmir’in sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına çok değer kattı. Müzeler, anı evleri, parklar, anıtlar toplumsal belleğin devamını ve inşasını sağlar. İnsanlar buradan gelip geçerken heykeli görececek, çocuklar burada oyunlar oynayacak. İlerleyen yıllarda burada anma törenleri yapılacak. Hem anılar tazelenecek, hem de gelecek kuşaklar öğrenecek”.

BARİŞ İÇİN

Türkiye Giritliler Federasyonu Başkanı Yunus Çengel de Mübadele Anıtı ile İzmir’de bir eksiğin tamamlandığını söyleyerek, “Atalarımızın yaşadığı, doğdukları toprakların hasretini çekmelerinin verdiği acıya bir daha hiçbir toplumun maruz kalmaması için Türkler ve Yunanlılar barışı birlikte savunmalıdır. Birbirlerini tanımalı, birlikte çalışmalar gerçekleştirmelidir. Muhacir ve Mübadiller şehridir İzmir. Bugüne dek bunu anlatan bir anıtın olmaması büyük bir eksiklikti. Şimdi giden ve gelenlerin sayısı değil insan olduğunu anlatan bir anıtımız var. Emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz” dedi.

YAŞAYAN BİLİR

Kendisi de mübadil bir ailenin çocuğu olan Konak Belediye Başkanı Abdül Batur, mübadele hikayelerini dedesinden ve akrabalarından dinleyerek

büyüdüğünün altını çizerek, “İki ulusun yaşadığı mübadele, tarihe en büyük dramlardan biri olarak geçti. Anadolu’dan yaklaşık 1,5 milyon insan Yunanistan’a, Yunanistan’dan da 500 binden fazla insan Anadolu’ya zorunlu olarak göç etti. İşgalden, savaştan çıkan Türkiye bunu kabul etmek zorunda kalmıştı. Ata yurdundan anayurda döndü ama her iki halk için gerçekten de zor ve çileliydi. Bu geçiş çok çetindi. Yolculuk sırasında çok büyük kayıplar verildi. Kimi sevdiğini, çocuğunu, bebeğini, annesini, babasını arkada, denizin mavi sularına bırakmak zorunda kaldı. İşte nesilden nesile aktarılan, izi kalan dediğim acı. Bu acıyı ben de yakından tanıyorum. Selanikli Göçmen Şuayip Tuskan’ın torunuyum ben de. Onun bize anlattıklarını dinleyerek büyüdük. Sadece ondan değil, göçle gelen akrabalarımızdan da dinledik. Bir kara masal gibi aklımızda kaldı” dedi.

“MÜBADİL AİLELERE SAYGI”

Mübadele Anıtı’nın Ege’nin her iki yakasında aynı acıyı yalayan mübadil ailelere bir saygı duruşu olduğunu belirten Başkan Batur, heykelin kente kazandırılmasında emeği geçenlere teşekkür ederek, “Bizleri, hepimizi birbirimize bağlayan geçmişimizden güç alarak, birbirimize destek olarak, örnek bir dayanışmayla bu acıyı iyileştirmeye çalışıyoruz. Mübadele Heykelimiz yurtlarını terk etmek zorunda kalan iki ailenin, ters istikametlere doğru yürüdüğü anı antlaşıyor. Yani, mübadelenin her iki yakasını da anlatıyor. Ortak anıları ve ortak acıları simgeliyor. Her iki yakanın mübadeleden etkilenmiş insanlarına bir saygı duruşudur” dedi.

“Tüm Ege’yi gezecek zamanınız da, bütçenizde olmayabilir. Hiç olmazsa bir kısmında bizimle olun. Toprağa basalım, deniz kenarlarına çadırlar kurup, yıldızları seyredelim.. Yollarda, dağlarda, binlerce yıllık mekânlarda gezinirken, serin sulara yüzerken bir müzik çalar içinizde. Müzik durduğunda bir öykü ‘fışkırır’ eskilerden bir yerlerden, hiç olmadık yerlerde, hiç olmadık bir fotoğraf gelir, oturur önünüze..”

Ümit Otan - Ege Kıyıları – Assos’tan Knidos’a

Karaburun Yarımadası’nın şenlik hali şimdilerde bir başka... Bir başka, çünkü yarımada genelindeki antik İonia kentlerinden başlayan ve günümüzdeki yaşam alanlarına uzanan yürüyüş yollarını soluyanların sayısı her geçen gün daha da çoğalıyor. Doğa tutkunlarının adımladığı 49 parkurdan oluşan 709 km uzunluğundaki Efes – Mimas Yolu, her baharda tüm havzanın tarihi, kültürel ve arkeolojik zenginliğini kent gezginleriyle buluşturan yeşil koridorlara dönüşüyor. Yürüdüğü ya da bisiklete bindiği yollar onu pırıl pırıl plajlara, orman kamplarına, ören yerlerine, müzelere, köy pansiyonlarına, yöresel lezzetlerle tatlanan mekânlara, her şeyin en tazesini ve özgününü bulabildiği tematik pazarlara, yerel kültürün yansımaları şenliklere, festivallere taşıyor...

Şenlik Yolu

2010 yılında UNESCO tarafından tematik çalışmalar listesine dahil edilen kültür rotaları, yerel ve bölgesel kalkınmanın en değerli kaldıraçlarından biri haline dönüştü. Doğal, kültürel ve coğrafi mirasın korunmasına yönelik önemli katkılar sunan tematik rotalar, yöresel ve kırsal turizm çeşitliliğini zenginleştirmekte, yerel halk girişimciliğini teşvik ederek, kırsalda tarım dışı yeni istihdam alanları yaratılmasına ön ayak olmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de doğal ve tarihi birçok zenginliğe ev sahipliği yapan kültür rotaları, tüm insanlığın ortak değeri olarak kabul edildiği gibi tarihi ve doğal mirasın korunmasına yönelik önemli yaşam alanları da sunuyor. Geleneksel tarım kültürü, köy yaşamı ve yöresel değerlere olan ilgi, tematik rotalara olan odaklanmayı her geçen gün artırdığı gibi, turizm aktivitelerine yönelik beklentileri de çeşitlendiriyor. Söz konusu değişim, mevcut kültür rotalarının tanınabilirliğine ilişkin yerel ve ulusal çabaları yoğunlaştırıyor, tematik ve özgün rotalar yaratılmasına yönelik arayışları da hızlandırıyor.

ROTA YARIMADA

İzmir Büyükşehir Belediyesi, bölgenin sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlayabilmek amacıyla köy ve kasabaları birbirine bağlayan tematik gezi rotaları oluşturmaya 2015 yılında "Yarımada Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi" kapsamında başladı.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin "yerelde kalkınma" hedefiyle öncülük ettiği bölgesel kalkınma stratejisi, İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA), İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi işbirliğinde hazırlandı. Bölgenin kadim uygarlıklara ev sahipliği yapmış zengin tarihi ve coğrafi dokusu, flora ve faunaya uyumlu yürüyüş, gezi ve bisiklet rotalarına dönüştürüldü.

Antik Efes kentindeki Artemis Tapınağı önünden başlayıp, İzmirli ozan Homeros'un Odyssea'sında 'Rüzgârlı Mimas' olarak geçen Karaburun'da sona eren Efes – Mimas Yolu, güzergâhındaki doğal, tarihi ve kültürel birikimi seyyah ve kent gezginleriyle paylaşıyor.

“EFES – MİMAS YOLU”

Efes – Mimas Yolu, yerleşimi sekiz bin yıl önceye giden Karaburun Yarımadası’nda, tarihin izini süren rotaların ortak adıdır. Yürüyüş ve bisiklet yolları ile geçilebilen parkurların yanı sıra zeytin ve bağ temalı rotaları meraklılarına sunar. Mavi rota ise kimliğini denizden alan coğrafyanın sınırlar ötesine açılan kapısıdır. Yarımada’da bin yıllar öncesinden bugüne taşınan kadim İyonya uygarlığından Osmanlı eserlerine kadar tüm tarihi birikimle buluşma olanağı tanıyan rotaların ana omurgasında, İyonya Uygarlığı’nın 6 kenti yer alıyor. Bunlar Ephesus (Efes-Selçuk), Kolophon (Değirmendere-Menderes), Lebedos (Ürkmez-Seferihisar), Teos (Sığacık-Seferihisar), Klazomenai (İskele-Urla) ve Erythrai’dir (İldırı-Çeşme). Bir diğer İyon kenti Phokaia (Foça) ise, mavi rota aracılığıyla Karaburun’dan Yarımada’ya bağlanıyor.

Profesyonel dağcı ve yürüyüşçüler ile yerel halkın gönüllü katkılarıyla oluşturulan Efes – Mimas Yolu, Türkiye’de ilk defa bir yerel yönetimin sivil toplum örgütleri ile kadim ortaklaşma kültürümüz olan “imece” paydaşlığının bir ürünüdür. Yürüyüşçülerin güzergâh üzerinde GPS cihazlarıyla belirlediği kamp alanları, su kaynakları, anıt ağaçlar, değirmenler, antik kentler gibi görülmeye değer tarihi ve doğal miras öğeleri ile konaklama mekânları, mola ve kamp alanları, kerteriz noktaları gibi bilgiler haritalara işlenmiş, uluslararası standartlara uygun olarak işaretlenen rotalara yol levhaları yerleştirilmiştir.

GÜZELLİĞİNİ PAYLAŞIYOR

Yarımada; her mevsim ışıltılı parıldayan masmavi denizi, üzüm bağları, asırlık zeytin ağaçları, mutlu, nazik insanları ve dillere destan rengârenk köyleriyle bitip tükenmeyen bir keşif coğrafyası. Doğal, tarihi, kültürel zenginlikleri ile bereketli topraklarında yeşeren tüm güzellikleri ziyaretçileriyle paylaşan “Efes – Mimas Yolu”, masmavi koylarında deniz ve yelken tutkunlarını ağırlarken, minik köy patikaları, kır çiçeği ve kekik kokan ormanlarında huzurun ve dingin köy yaşamının izini sürüyor.

KATILIM ÇOK KOLAY

Ülkemizin en güzel gezi rotalarından biri olan Efes – Mimas Yolu’nda her yıl binlerce doğa, orman ve deniz tutkunu yürüyor. Birçok dağcılık ve doğa sporları kulübü bölgede düzenli aktiviteler ve kamp organizasyonları düzenlemekte. Doğal yaşamı korumayı ana ilke edinmiş bu gruplara dahil olarak etkinliklere ulaşabilir, arkadaş gruplarınızla rota üzerinde keyifli yürüyüşler yapabilirsiniz. Sizlere rehberlik etmesi için 342 sayfalık “Efes – Mimas Yolu Rota Rehberi” ve renkli haritası Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmış, projenin mobil uygulaması (Yarımada İzmir) ile web sayfası <http://rota.yarimadaizmir.com> doğa severlerin kullanımına sunulmuştur. Rota rehberini İzmir Büyükşehir Belediyesi’nden (0-232-2939381) ücretsiz temin edebilirsiniz.

Tüm yürüyüş ve etkinliklerinizde geride sadece ayak izimizin kalması gerektiğini lütfen unutmayalım. Doğayı ve tüm canlıları hep birlikte koruyalım.

Keyifli geziler dileriz..

Geçmiş binlerce yıl önceye uzanan şehrimiz, kapsamlı bir mutfak müzesinin içeriğini dolduracak ölçüde yeme-içme kültürü barındırıyor.

Zihinlerde Tamam

Düşünün, bu kentte 8 bin 500 yıllık bir mutfak kültürünüz var. Övünüp duruyorsunuz her yerde. Ama bunu görünür kılacak bir müzeniz bile yok. Ne dersiniz, bir gün mutfak müzesi fikri gerçeğe dönüşebilir mi? Mutlaka, ama ne zaman bilinmez! Anadolu'nun 12 bin yıllık kültür tarihi ki, dünyanın en eskisi, İzmir'de 8 bin 500 yıl. Az mı? Amerika Birleşik Devletleri tarihini inceliyorum desen, sadece 280 yıl. Böyle bir tarih hazinesinin üzerinde oturuyoruz, farkında değiliz. Dile kolay, İzmir'in ki bile 8 bin 500 yıl. Göç kenti, liman kenti İzmir tabii ki zengin bir mutfaka sahip olacak. Gelen bir şey getirmiş, giden alışkanlıklarını götürmüş. Aslında İzmir'e gelen göçler daha eskide. Siz 3 bin yıl öncesinden, İyonlar'dan başlayın. Anadolu'nun içlerinden iş bulmak için göçenler de olmuş, canını kurtarmak için gelenler de. Ama damak tatlarını, yemek alışkanlıklarını hep yanlarında getirmişler. Son göçlerle gelen Suriyeliler'in yaşadıkları semtlerde olduğu gibi. İzmir'in yemek kültürü göçlerle zenginleştikçe zenginleşmiş. Yahudiler İspanya'dan kovulmuş 500 yıl önce, İzmir kucak açmış onlara. Onlar da teşekkür olarak boyozu, subyayı ve pek çok kendilerine has yemeği kazandırmışlar İzmir'e. Evlerinde yaptıkları Koşar (Helal) yemekleri bizlere canlı olarak anlatan güzel insanlar var şansımıza hala. Altın yürekli bir insan, meslek büyüğüm Sara Pardo onların başında geliyor.

ÇEŞİT ÇEŞİT MUTFAK

Levantenler farklı bir yeme içme kültürünü katmışlar bu şehre. Avrupa'ya göre Levant / Doğu, bu Avrupalı tüccar ailelere de Levanten denmiş. İngiliz'i, Fransız'ı, Alman'ı, İtalyan'ı, Hollandalısı, Avusturyalıyı yüzyıllarca burada yaşamış olup da, yeme içme kültürünü etkilememeleri mümkün mü? Değil tabii. Balkanlardan kopup gelenler, et yemeklerini ve hamur işlerini kazandırmışlar yemek kültürümüze. Adalardan, Girit'ten göçenler de çeşit çeşit otlardan nefis mezeler, yemekler yapmayı öğretmişler İzmirli'lere. Onlar da diğer mutfaklardan etkilenmişler. Anlayacağınız herkes birbirinden bir şeyler öğrenmiş, birbirine bir şeyler öğretmiş. Ama saygı duyarak yaşamışlar beraberce. Mutfaklar genel anlamda kendi özelliklerini korumakla birlikte, ağızının tadını bilenler yabancı lezzetlere "hayır" dememişler.

AYAKÜSTÜ LEZZETLER

Her şeyi bir yana bırakın, İzmir'in "ayaküstü lezzetleri" bile derya deniz. Araştırmacı, yazar ve koleksiyoner Nejat Yentürk, koca bir kitaba sığdıramamış, sadece ayaküstü olanları. Bu arada Nejat Yentürk'ün "Ayaküstü İzmir" kitabını okumanızı şiddetle tavsiye ediyorum. Gevreğin neden simit olmadığını, dönerin yatay konumdan ilk kez İzmir'de dikey duruma geçtiğini, İzmir Şerbetçi Güğümü'nün nasıl bir özelliği olduğunu ve daha pek çok konuyu bu kitapta bulabilirsiniz.

ÖNERİ LÜTFEN

Diyeceksiniz eleştirmek kolay. Peki sen ne öneriyorsun? Onu söyle bakalım. Şaka bir yana, iyi bir noktaya geldik galiba. Ne demiştik? Şöyle mutfak kültürümüz var, böyle çeşitli yemeklerimiz var. Düşünün şimdi; ben bir turistim ve duydum ki İzmir'in süper bir yemek kültürü varmış. Çıktım geldim. Yemek işine meraklıyım. Kendim de mutfakçı, yemek pişirmeyi seviyorum. Bana ne göstereceksiniz? Nereden başlayacağım? Mutfak atölyeleri nerelerde yapılıyor? Mutfak kültürünüzü göreceğim bir müze var mı mesela? Bunları benim dilimden anlatacak gastronomi rehberleriniz vardır mutlaka. Gastronomi turları yapan acenteleriniz, çeşitli gastronomi programlarınız da vardır kesinlikle. Bir günlük, üç günlük, bir haftalık...

"Nasıl yani, gerçekten yok mu bunlar? Beni neden çağırdınız o zaman? Ben de sevinmişim, 8 bin 500 yıllık bir şehirde gastronomi turları, mutfak müzesi ziyareti, mutfak atölyeleri, zeytin hasadı ve bağ bozumu şenliklerine katılacağım diye. Yazık ki ne yazık." Gördüğünüz gibi, masanın diğer tarafından bakınca boş hayallerimiz, iskambil kağıdından kuleler gibi bir anda yıkılıyor. Çünkü bilgiye değer veriyor "muş" gibi yapıp, vermiyoruz. Bilenlerle çalışmamız, bilmeyenler tarafından sürekli engelleniyor. Neden? Bilmeyenlerin pozisyonları zayıflamasın diye. Ama ithal düşünceler bizim adımıza karar vermeye devam ediyor. Yerel kültürü bilen bunca yaşayan tarihlerimiz varken. Onlar yitip gitmeden değerini bilip faydalansak.

ZOR MU?

Başlığımız : “Mutfak Müzesi Kurmak Zor Mu?” El cevap : “Zor değil.” Önce neden zor değil, onu anlatayım. Genç nesiller global kültürün pençesinde olsa da, İzmir’de yaşayan, orijinal şekli ile yemek yapmayı annesinden, ninesinden öğrenmiş bir nesil yaşıyor hala. Bunlar bu bilgileri kitaptan değil, bizzat yaşayarak öğrenmişler ve hala yaşıyorlar. Bu insanların yardımı ile, binlerce yıllık Ege yemek kültürünü kayıt altına almak mümkün. Sesli, görüntülü, yazılı belgeleme çalışması yapılmazsa, bu nesil göçtüğünde artık “miş”li geçmiş zaman üzerinden çalışma yapabileceğiz. Düşünsenize aradaki farkı. Biri yaşayan, diğeri duyan veya yazılardan okuyan.

BAĞIŞ YAĞAR

Hala insanların evlerinde, eskisi kadar olmasa da, eski kap-kacaklar, eski mutfak aletleri var. Deseniz ki, İzmir Mutfak Müzesi’nde sizden aldığımız ninenizden kalma havan, sizin adınızla teşhir edilecek. Ben bu müzeye bağış yapmayacak

birini tanımıyorum. Reçeteler, diğer anlamıyla tarifler. Yaşayan insanların eski yemek kitaplarını, yemek tarif defterlerini bulabilirsiniz hala. Yoksa kaybolup gidiyor zaten. Eğer bir şeyi “Hayal” bile edemiyorsanız, o işi gerçekleştirme şansınız yoktur. Böyle bir şaşaalı girişten sonra gelelim hayalimize. Hayalin adı “Mutfak Müzesi”. Şimdi sıkı durun, anlatıyorum: Restore edilmiş tarihi bir binada, hangisi olsun? Tamam buldum. 2. Beyler sokağındaki Salepçizade Konağı’nda. Ama orası dolu. Ya siz de bir hayal ettirmiyorsunuz insana. Hayal dedik ya, sadece hayal ediyoruz. Bir Mutfak Müzesi kurmaya karar verdik. Anons ettik: Ey ahali, duyduk duymadık demeyin. İzmir’de bir Mutfak Müzesi kuruyoruz. Evinizde eski kap –kacak, mutfak aletleri, değirmen, çatal kaşık, tabak, havan gibi nesnelere, ninenizin yemek tarif defterleri, ez cümle yemeğe dair ne varsa getirin. Bağışçı olarak sizin adınızla teşhir edilecek. Etkileyici bir konuşma. Ben kesin veririm. Düşünsenize hurdacıya, plastikçiye gideceğine, sizin adınızla müzede sergilenecek.

8500 YILLIK ÇİPURA

Bir mutfak müzesi düşünün: İçinde yemeğe dair her şey var. Yeşilova höyüğünde bulunan 8 bin 500 yıllık çipura iskeletinden başlayın, Agora'da kazılarda bulunanlar dahil, yakın geçmişte kullanılan ev aletlerine kadar, neyi nasıl pişirdiğimizi gösteren gereçler. Tencereler, tavalar, çatalar, kaşıklar... Canlandırmalar da olur, çok da güzel olur hani. Simüle edilmiş mutfaklar. Balmumu insan figürleri ile. İnsanın gözünde canlanabilsin diye o sahneler. Bir görsel şölen adeta. Yanlarında bilgilendirmeler. Boyoz yapan usta olur, şerbet satıcısı İzmir güğümüyle. Sokak lezzetleri teşhir edilir eski halleri ile. Döner örneğin, dönerin Bursa'dan çıktığı hikayesini çürüten eski fotoğrafları büyütüp koyarsınız.

MUTFAK KÜTÜPHANESİ

Bir mutfak kütüphaneniz olur, hem dijital, hem fiziki. İzmir mutfağını araştıran insanlar orada bilginin hasını, doğrusunu bulurlar. Yetişen genç şefler kendi mutfaklarını öğrenirler, geliştirirler sanatlarını. Yitip gitmez reçeteler, yemek tarifleri yaşlı insanların çekmecelerinde. Kayıt altına alınır burada. Turist rehberleri de gastronomi rehberlerine dönüştür bu bilgileri aldıkça.

Bir deneme mutfağı olur, ustaların genç şeflerle buluştuğu, deneyimlerini aktardıkları. Yaşlı, yaşayan tarihlerimiz bu dünyaya veda etmeden sohbetler de yaparlar burada. Bu sohbetler de kayıt altına alınır, arşivlenir. Gereklikçe gösterilir.

İzmir'in derin mutfak kültürü işte o bu müzeyle hayat bulur, ete kemiğe bürünür, somutlaşır. Gelen turistler bu kültüre dair elle tutulur, gözle görülür bir şeyler bulur. O zaman anlar ancak, ne kadar kıymetli bir hazinemizin olduğunu. İzmir'in Antik Çağ mutfağı, Türk mutfağı, Yahudi mutfağı, Levanten, Balkan, Ege mutfaklarını burada görünebilir kılabilirsiniz. Zeytinyağımızı anlatabilirsiniz. Zenginliği düşünebiliyor musunuz?

PATATES MÜZESİ!

Biz belki değerini anlamıyoruz ama, gerçekten çok büyük bir kültür hazinesi üzerinde oturuyoruz. Adam gastronomi adına patates müzesi, sosis müzesi, yanmış yemek müzesi, mantar müzesi gibi müzeler açıyor. Az da olsa kültürünü sergiliyor. Derin bir kültür tarihi yok çünkü. Biz ise tam bir mirasyedi olarak, var olanı çarçur ediyoruz. Bakır kapları verip, plastik leğen alıyoruz. İşte bu noktada, Ege Gastronomi Turizmi Derneği sorumluluk üstlenmeli. İçinde şefler, otelciler, turizmciler, akademisyenler var. Konunun uzmanları yani. Müzeler

vakıflar tarafından kurulabilir, ancak derneklerin altından kalkabileceği işler değil bunlar. Ancak yerel yönetim, sivil toplum, konunun profesyonelleri ve üniversite mutfak müzesini mükemmel bir proje olarak hayata geçirilebilir. Bir mask müzesinden, bir karikatür müzesinden daha anlamlı, gerekli ve yararlı olabileceğini söyleyebilirim sadece.

Şimdi şapkamızı önümüze koyalım ve düşünelim. Bu kentin binlerce yıllık mutfak kültürünü kalıcı ve görünür kılabilecek bir MUTFAK MÜZESİ İzmir'e gerekli mi, gereksiz mi?

Bazısı coğrafi özelliğinden, birçoğu tarihsel geçmişinden, kimi de söylencelerden aldı adını. Ve her biri özgün.

İsimlerimizin Hikâyesi

KONAK

İzmir Derebeyi Katıpzade Mehmet Çelebi, 1700'lerde meydana denize nazır bir konak inşa ettirdi. Bu isim böylece ortaya çıktı.

BAYRAKLI

İzmir'in ilk kurulduğu yer olan Tepekule'nin de bulunduğu Bayraklı 19. Yüzyıl'da, "Litros" adıyla da anılmaktadır. Adı hakkında var olan söylencelerden ilki, Batı Anadolu kıyıları kendilerine insan kaynağı olarak seçen Türk korsanlar ile ilgilidir. O dönemde Akdeniz'e hakim olan denizciler her yıl İzmir'e gelip, bayraklar açarak levent toplarlardı. "Solumadan can vermek, terlemeden mal kazanmak isteyen bayrağımız altına gelsin" sözleriyle gönüllü çekmeye çalışılırdı. Bayraklar, günümüzdeki Bayraklı'nın bulunduğu yerde açılmakta ve gönüllüler orada yazılmakta olduğu için yörenin adı yıllar içinde Bayraklı olarak kaldı. İkinci söylenceye göre; 19. Yüzyıl'da yöreden geçen tüccar

kervanlarını soyan ama kimsenin canını yakmadan yalnızca işlerine yarayacak mal alan soyguncular, her soygundan sonra Tantalos'un mezarının bulunduğu tepeye bayrak asardı. Bu nedenle bu soygunları yapanlara da "Bayraklı Eşkiya" adı verilir. Yörenin adı bu deyimden bozma "Bayraklı" olarak kalır. Üçüncü söylence ise Türkler'in İzmir çevresine yerleştikleri dönemde elleri bayraklı 7 Türk savaşı günümüzdeki "Laf Deresi" yakınında düşman askerleriyle çarpışır ve biri orada şehit olur. Bu nedenle o bölgenin adı "Bayraklı" olarak anılmaya başlar. Bayraklı ismi için bir söylence de tren yolu açıldıktan sonra trenlerin bayraklıda durmaması ve halkın ellerine bayraklarını alıp tren yolunu kapatması üzerine buraya bu ismin verildiği yönündedir.

BORNOVA

En eski adları Akropedon ve Pirino Barys olan ilçe adı "Bournobat" isminden dönüştü. Osmanlı dönemi adı Farsça "Dış Şehir" anlamında "Birun-u Abad"dır.

BUCA

Rumca “Boudca” isminden dönüştü. İznik Kralı İoyanis’in 1235 yılında Kohi denen ve Kral Yolu yakınında bir yerleşim alanından bahsettiği yerin Buca olarak değiştiği, Kohi adının daha sonra Gonia, Bugia ve Buca’ya dönüştüğü sanılmaktadır. Bizanslılar döneminde ise bugünkü yerleşim yerinde Vuza, Uza ya da Vuzas isimli bir toprak sahibinin yaşadığı, yerleşim yeri isminin değişerek zamanla Buca olduğu varsayımı da vardır.

ÇİĞLİ

Bahçelere sabahları çok çiğ yağdığı için çiğli dendiği söylenir. Yerleşim tarihi MÖ. 6. Yüzyıla kadar giden Çiğli’nin adı “Sillyos” ya da “Sillion” sözcüklerinden gelmez. Sözcüğün anlamı “Güzel Geçit Yeri”dir..

KARABAĞLAR

Büyük kara üzüm bağları vardı ve adını buradan almaktadır.

KARŞIYAKA

Karşı sahil anlamına gelir ve adını burada alır. Eski Adı Cordelio”dur.

HATAY

Semtın adı, Hatay ili’nden geliyor. Türkiye Cumhuriyet’nin ilk yıllarında anavatandan ayrı olan Hatay devletinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle, 1937 yılında daha önceleri adı “Mısır” ve “İnönü” olan caddeye Hatay adı verildi. Bu ad zamanla cadde çevresinde gelişen semtin de adı oldu.

BOSTANLI

Eski adı Papa Skala//Papas olan semt Türkçe ismini, yıllar öncesinde bulunan bostan tarlalarından almaktadır.

ÇAY MAHALLESİ

iki tez üzerinde duruluyor. Mahallenin içerisinden geçen Çay’dan (dere) dolayı bu adı aldığı ya da mahallede bulunan kahvehanelerin çok sayıda olması sebebiyle bu adı aldığı söylenir.

DARAĞACI

1803”te İzmir’in yönetiminde bulunan Katıpzade Hacı Mehmet, kenti adil olmayan keyfi bir biçimde yönetirken, çok kişiyi haksız yere idama mahkûm etmekteydi ve bu idamların yapıldığı yer olduğundan, bölge Darağacı olarak anıldı.

ASANSÖR

1907 yılında yapılan asansör kulesinden ismini alır.

BASMANE

Şehrin merkezindeki yerleşim, 1800’lerden sonra basma fabrika ve atölyelerinin merkezi oldu. Bu nedenle adı Basmane olarak anılmaya başlandı. Çorakkapı Camii’nin burada olması nedeniyle, daha eski zamanlarda Çorakkapı Mahallesi denirdi.

EŞREFPAŞA

Hacı Mehmet Eşref Paşa 1895-1907 yılları arasında İzmir Belediye Başkanlığı yapmış bir Osmanlı devlet ve siyaset adamıdır. İzmir'in ünlü Eşrefpaşa Senti onun adını taşımaktadır. II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 25. yıldönümü nedeniyle Konak'ın merkezine inşa edilmiş olan ve günümüzde İzmir'in sembolü haline gelmiş İzmir Saat Kulesi onun eseridir. 1820-1894 yılları arasında yaşamış, Trabzon ve Selanik valilikleri yapmıştır.

Kordon

GÖZTEPE

Göz şeklindeki Susuzdede tepesi buraya bu ismi verdi.

GÜZELYALI

Çok kokan bir sahil olduğu için, Kokaryalı denirdi. Sonraları nazire olsun diye Güzelyalı dendi. Eski ismi Sultan Reşat'ı anımsatması için Reşadiye'dir.

HALİL RIFAT PAŞA

Vali Halil Rıfat Paşa kendi ismini taşıyan caddeyi imara açtığından, semte de bu ad verildi.

HİLAL

Eski ismi Stavros (Istavroz = Haç) idi. Çünkü Basmane'den gelen demiryolu hattı ile Alsancak'dan gelip Aydın'a giden demiryolu hattı burada artı işareti gibi keşişiyor ve bir haçı andırıyordu. 1922'den sonra Stavros ismi, Hilal olarak değiştirilmiştir.

İKİÇEŞMELİK

Tarihi iki çeşme, üst üste burada bir duvar üzerinde yer alır ve semt de adını buradan alır.

KAHRAMANLAR

Yakınlarındaki bir eski yerin adı Mortakya idi. Burada kentin ilk karantinası kurulmuştur ve yaşamını yitirenler de bu bölgede gömüldüğü için bu adla anılmıştı. Daha sonra İzmir'in kurtuluşu anısına Kahramanlar dendi.

KARANTİNA

1845 veba salgını önlemek için kurulan karantina binasından dolayı bu isimle anıldı.

KARATAŞ

Kırkmerdivenlerin yanbaşında kocaman bir kara taş bulunduğu için bu ismi almıştır.

MEZARLIKBAŞI

Yüz yıl önce burada Müslüman mezarlığı olduğu için böyle anılırdı. İkiçeşmelik caddesi açılıp, güzergah genişletilirken mezarlık kaldırıldı. Gömüsü olanın kemikleri toplanıp Kokluca'ya götürüldü.

MİTHATPAŞA CADDESİ

İzmir'de valilik yapan Mithat Paşa'nın 1882'de bu yolu açtırmasıyla ismini kazandı.

NAMAZGAH

Hatuniye Camiinin namaz kılınan geniş bahçesi sebebiyle bu isim verildi.

PAPAPORT

Pasaport binasından ismini aldı.

ŞEMİKLER

Karşıyaka İlçesi'nde bir mahalledir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından "Şemikan" adıyla anılan köye, Hacı Hüseyin isimli bir kişinin zamanında var olan geniş arazisi nedeniyle "Hacı Hüseyinler" de denmiştir. Günümüzdeki adı işte bu Şemikan'dan dönüşmüştür.

Karantina

Göztepe

ŞİRİNYER

Eski ismi Rumca "Paradeiso (Cennet) idi. Kızılçullu da dendi. Paradeiso adı "Şirinyer"e dönüştü.

ÜÇKUYULAR

Üç tane yan yana kuyusu vardı ve adını bu kuyulardan aldı.

Kaynak: "İzmir'i İzmir Yapan Adlar"
İBBYayınları

Güle Güle...

İzmir, güzel insan Sancar Maruflu'yu uğurladı.

İçinden geçtiğimiz dönem, zaten üzüntü duvarlarıyla örülü. Bu fırtınalı günler tablosuna, bir de kayıplarımız eklenince, hüznümüz taşınamayacak kadar ağırlaşıyor. Ölüm hepimizin gerçeği, ama nerede, ne zaman, nasıl karşımıza çıkacağını hiç bilemiyoruz. Son yıllarda artık 'İzmir Baba' olarak anılan, kıymetli Sancar Maruflu ağabeyimizin, hepimizi derinden yaralayan, çok üzen ani 'vedası' gibi.

Çok sarsıldık kısacası... Yıllar önce bir gazete yazımda, şu satırları kaleme almışım:

"Sancar Maruflu kimdir?" sorusunu da yanıtlayalım tanımayanlar için. "Maruflu, uzun yıllardır, İzmir'de vefanın, güzellikleri çoğaltan simgesidir. İzmir Kent Kültürü'nün yaygınlaşması için çaba gösteren gerçek bir kent aydınıdır.

Maruflu, Abdi İpekçi ekolünde başladığı gazetecilik serüveni sonrasında, çok uzun yıllarını geçirdiği 'halkla ilişkiler alanında', adı Betül Mardin, Alaaddin Asna, Cevdet Güresin gibi örneklerle birlikte anılan, 'duayen' isimlerdendir bir yanı sıra... Maruflu'nun yaşam hikayesi; hem yazarlık, televizyonculuk da içeren meslek yaşamıyla; hem insanlığı ile genç insanlara sunulabilecek değerli yol gösterici bir örnektir. İzmir Karşıyaka doğumlu Sancar Maruflu'yu, İzmir'in simgesi haline getiren güzelliklerden biri, yıllardır hiç aksatmadan İzmirliyle paylaştığı 'vefa' organizasyonlarıdır.

Şimdi sonsuzlukta dinlenen, İzmir için değer üretmiş, aklınıza gelen, gelebilen kim varsa; bilin ki her ölüm yıldönümünde onları eserleriyle anarak, kent hafızasına bir dipnot düşürür Sancar Maruflu. Bir bakarsınız gazeteci Özdemir Hazar'ı anar; bir bakarsınız Şair Fuat Edip Baksı'yı; mesela Avni Anıl'ı hatırlatır

size, sonra Yusuf Nalkesen'i. Bir bakmışsınız Atilla İlhan'ı getirmişti şairleriyle, bir ölüm yıldönümünde yanınıza ya da Metin And'ı. Behçet Uz'dan Ahmet Piriştina'ya uzanan İzmir'e hizmet etmiş tüm güzel insanların dokunaklı takipçisidir Maruflu. Aytaç Sefiloğlu'nu da, Ersin Faralyalı'yı da; sevgiyle, hiç unutturmaz size Maruflu... Kolay değil; İzmir'de iz bırakmış, sevgi ve eser üretmiş onlarca insan için, hem de yılın farklı günlerinde nitelikli 'anma törenleri' düzenlemek.

Onların yaşam öykülerini, eserlerini, hizmetlerine, kentin belleğinden günümüze taşımak. Bu törenleri usanmadan herkese duyurmak. Bir de bu tutumu 'hayatının anlamı' haline getirmek.

Anlayacağınız koca bir çınardır Sancar Maruflu. Hayatın güzel ustası.

İzmir için minnacık bir çivi çakmış herkes, baş tacıdır Maruflu'nun.

Tam bir 'sivil toplum kızlderisidir' Sancar ağabeyimiz."

Sonuçta her insan özünde yaşadığı şehrinin asla ayrılamaz parçasıyken, bazı insanlar da, şehirlerinin 'simgesi' olur, bunun hakkını verir, hayat ona bu şansı tanır.

Bu güzellikle buluşur. İzmirli Sancar Maruflu da, işte tam böyle bir isimdi. İzmir'in aşığı, İzmir sevdalısı Sancar Maruflu. Bir şehrin simgelerinden biri haline gelmek, aslında ne çok zordur bir insan için. Emek ister, yürek ister, aşk ister, çok çalışmak ister; kendinin dışında başkalarının acılarına, dertlerine, duyarlılıklarına yakından bakmak ister. Kocaman bir sevgi ister en önemlisi. İşte Sancar Maruflu, bunu başarmış bir isim oldu İzmir'de. Birçok kuruma gönüllü öncülük, başkanlık yaptı. Çünkü insanlar için, sessiz sedasız koşmayı, dayanışmayı, yardım etmeyi sevdi. Neredeyse yarım asır önce yardımsever İzmirli tarafından kurulan İzmir İl Fakirlerine Yardım Derneği'ne uzun yıllar başkanlık yaptı örneğin. O dernek aracılığıyla, insanları harekete geçirip, çok sayıda aileye sessiz sedasız yardım edilmesini sağladı Maruflu. Böyle benzeri 17 dernekte ya başkanlık yaptı ya da öncülük, ağabeylik rolünü üstlendi... "Sancar Maruflu; sevimli haliyle; iyilik, güzellik, şefkat simgesi, yoksulların dostu kalbiyle; unutulmaz büyük vefasıyla; İzmir'in tonton Robin Hood'udur" diye yazmıştım bir başka yazımda da.

İyilikleri, güzellikleri çoğaltan bu tonton adamı, çok sevdi İzmirli. Bu nedenle O'na vedasından çok önce İzmir Baba adını verdiler.

Kanımcı her şehrin, bir Sancar Maruflu'ya ihtiyacı var. İzmir aşkıyla tutuşan yüreğine, İzmir alkışlarıyla dokunuyoruz Sancar Maruflu'nun... Güle güle, güzel, yeri hiç doldurulamayacak cesur insan, kalbimizde olacaksın her zaman... Güle güle, İzmir seni hiç unutmayacak Sancar Ağabeyim...

1950’li yıllarla birlikte İzmir’in sinema dünyasında yer edinen efsanevi Yıldız Sineması’nın sahibi Yüksel Kazmirci’yi sonsuz yolculuğuna uğurladık. Şehrimiz kültürüne ve sinema sanatına büyük katkılarda bulunan Yüksel Kazmirci’ye sonsuz şükranlarımızı sunuyoruz.

Mavi Boyalı Sinemadan Maviliklere

Yüksel Kazmirci

İzmir yakın tarihinin kültürel hayatında önemli bir yeri olan Yıldız Sineması’nın sahibi Yüksel Kazmirci’yi, 7 haziran 2021 Pazartesi günü sonsuz yolculuğuna uğurladık. Yüksel Kazmirci, bir dönem hayli sükse yapmış, Avrupa ve İstanbul sinemalarıyla aynı ayarda görülmüş, olağanüstü filmlerle seyircide bir sinema kültürü yaratmış olan Basmane Garı’nı gören efsanevi Yıldız Sineması’nın sahibiydi. 1930 İzmir doğumlu olan Yüksel Kazmirci’nin ailesi Rumeli göçmeniydi. 3 ve 10 yaş aralığındaki çocukluk yılları İstanbul’da geçen Kazmirci, Şişli Terakki’de ilkokulu okudu. 5. Sınıfı Hakimiyet’-i Milliye İlkokulu’nda, Karataş Orta Okulu’nda, Ticaret Lisesi’nde ve en sonunda dönemin tek yüksek okulu olan Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu’nda eğitim aldı ve buradan 1951 yılında mezun oldu. Henüz yüksek okuldan mezun olmadan şimdiki Konak Sineması’nın (Nazım Hikmet Kültür Sanat Merkezi) olduğu yer kendilerine ait bir mağazaydı ve Yüksel Kazmirci de orada çalışırdı. Babası 1940’lı yıllarda o zamanki adıyla Asri Sinema olan binayı ve Yıldız Sineması’nın bulunduğu yerdeki arsayı satın aldı. Asri’ye, İnci Sineması adını verdi. Yıldız’da da açık hava sineması olduğu zamanlarda bir çok tiyatro, operet, şehir tiyatrosu sahne alırdı. Sonrasında da kapalı sinemacılığa geçildi. Yıldız Sineması’nın ilk kapalı halini babası Senai Bey yaptırdı. O kapalı sinema 1952 Haziran ayında işletmeye açıldı ve açılışı dönemin İzmir Belediye Başkanı Enver Dündar Başar tarafından yaptı.

ZEKİ MÜREN İLE

Fakat sinemanın ortasındaki iki kolon perdeyi kestiği için Yüksel Kazmirci, henüz 23 yaşındayken, annesi ve babasının Amerika’da yaşayan ağabeyini ziyarete gitmesini fırsat bilerek, sinemayı tadilata soktu. Çünkü kendi deyimiyle “sinemaya bir talep, bir tahaccüm” vardı. Babalarını bu revizyona ikna edip o dönemin mimarlarından Erdoğan Tözge eliyle sinemaya yeniden bir plan yapıldı ve 22 Mart 1957’de, Zeki Müren’in bir konseriyle yeniden açıldı. Yüksel Kazmirci açılış gecesini anlatırken o gecenin keyfini çıkaramadığını, bütün geceyi karakolda geçirdiğini söylüyordu. Aşırı izdiham ve sinemaya girmek isteyip de giremeyenlerin yarattığı tatsızlığı ortadan kaldırmak için, Kazmirci daha sonraki yıllarda da aşırı izdiham yaratan filmlerde (özellikle Raj Kapoor’un Avare’sinde) yine Basmane Karakolu’nu ziyaret ederek sorunları çözmeye çalışacaktı. Anılarında, 1953 yılındaki ilk açılış filminin, “La Violet Imperial” (Şahane Menekşeler) olduğunu söylerdi.

MAVİ BOYALI BİR SİNEMA

Yıldız Sineması’nı bilen bilir. İzmir’de doğup büyüyenler, o civarda yaşayanlar, o civarda yaşamayıp “Mavi Boyalı Bir Sinema”ya gitmenin heyecanını İzmir’in çeşitli yerlerinden gelerek yaşayanlar bilir. Şaşaalı bir dönemden, sinemaya ilginin azalmasıyla, 1970’lerdeki seks filmleri furçası ve ardından Yüksel Kazmirci’nin yine kendi anılarından yola çıkarak anlattığı, tabiri caizse “parça atılan

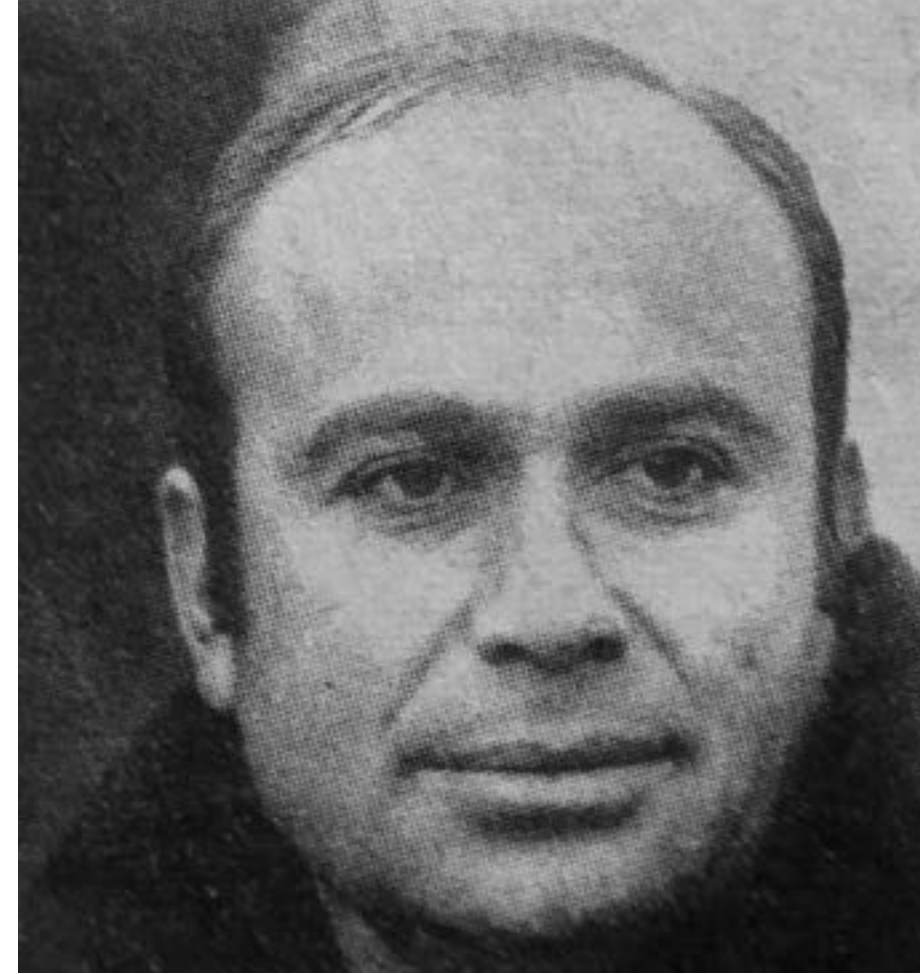
filmlerin” sinema sevgisi ve kültürü yaratmadığı, ağırlaşan belediye rüsumları ve diğer etkenler nedeniyle bilardo salonuna ve halı sahaya dönüşen ve mavi boyaları giderek dökülen bir sinemaydı anlatılan yer. Yıldız Sineması’yla ilgili henüz kurgu aşamasındaki bir sözlü tarih-belgesel çalışması olan, “Yıldız Sineması: Hatırlıyorum” adlı film için Yüksel Kazmirci ile 1 Nisan 2021 tarihinde görüşmüştüm. İyi ki görüşmüşüm, sanırım onunla röportaj yapan son kişiyim. Daha önceki yıllarda da öğrencilerimle yaptığım bir belgesel nedeniyle ve yine senaryo öğrencilerimle gerçekleştirdiğim, “mekandan senaryoya” başlıklı çalışma nedeniyle kendisiyle birkaç kez görüşmüşlüğümüz vardı. Sonra bu sözlü tarih çalışması için onu tanıyan kişilerle de görüştüm. Gerek film dağıtımçıları ve işletmeciler, gerekse esnaf onun hakkında o kadar güzel şeyler söylediler ki. Onun aslında asaleti temsil eden, farklı, babacan, yardımsever, iyi kalpli ve fedakar bir insan olduğu aktarıldı hep. Kendi sinemasında gösterdiği filmleri önce (o zamanlar dijital olanaklar olmadığı düşünülürse) bürosunda seyrederdi. Film düşkünlüğü başta olmak üzere entelektüel bir karaktere de sahipti. Yıldız Sineması’ndan yolu geçen herkese bir parça tanıtmayı, hem de şimdi olduğu gibi mekanik ve robotik bir düzlemde değil, bir gönül işi olarak sürdürülen sinema işletmeciliğinin örnek ismi Yüsel Kazmirci’ye saygıyla...

Tıkanmanın eşiğine gelen Türk futboluna sağlam ve güçlü bir model aranırken, “Tatlı Mustafa” ismine dikkat çekmek istiyoruz. Altınordu’nun şimdilerde yaptığı gibi, gençleri spor ile futbol ile bütünleştirme eylemine uzun yıllar önce Yeşilova Spor Kulübü’yle başlayan Mustafa Küçükkoğulları, namıyla “Tatlı Mustafa”, futbolculuğunun ardından, teknik direktör, menajer, yönetici ve kulüp başkanı olarak nice genci ülkemiz futbol dünyasına kazandırdı.

İki, Üç Daha Fazla Tatlı Mustafa

Mustafa Küçükkoğulları takımı Yeşilova'nın başında

Bakmayın siz 1930 yılında İstanbul’da doğmuş olmasına... İlk, orta ve lise eğitimini İzmir’de tamamladı ve tepeden turnağa Çamdibili, Yeşilovalı, İzmirli olarak yaşadı... İzmir Misak-ı Milli İlkokulu’ndan sonra Mithat Paşa Sanat Okulu’nda eğitimine başladığı süreçte her çocuk gibi sevdalandığı futbola başladı. 1944 yılında gayrifedere takımlarda, Kahramanlarspor, Karantinaspor ve Kayaspor’da dönemin Alsancak’taki ünlü Halk Sahası’nda parlamaya başladı. Pamuk Mensucat, Yün Mensucat, Yün Pamukspor gibi

önemli kulüplerinde futbol yaşamını sürdürdü ve derken kendi destanını yazacağı ve efsane olacağı Yeşilova Spor Kulübü’nü kurdu. Yaşadığı süreçte futbolcu antrenör ve kulüp başkanı oldu; efsane oldu. Yiğit lakabı ile anılır derler ve sadece İzmir’de değil, Türkiye’de, Mustafa Küçükkoğulları’ndan da “Tatlı Mustafa” diye söz edilir. Hayata bakış açısı, insanlara sevgisi sosyal kişi zenginliği, sevecen davranışları, hoşgörülü tavrı, dostluğu, arkadaşlığı, tevazulu yaşam tarzı sonucu Mustafa Küçükkoğulları’na, ‘Tatlı’

lakabı anasının ak sütü gibi helal edilmiştir. Yeşilova’nın duayen ve sembol ismi olan Tatlı Mustafa, 1944 yılında başladığı futbola, futbolcu, teknik direktör, menajer, yönetici ve kulüp başkanı olarak tam 65 yıl hizmet sevdalar içerisinde hizmet verdi. Türkiye Futbol Federasyonu’nda 15 yıl boyunca delege olarak rekor kırdı. Antrenörleri Adnan Süvari, Gündüz Kılıç ve Toma Koperoviç’ten öğrendiklerini nice futbolcu yetiştirerek hayata geçirdi. Yeşilova’nın dününde ve bugününde hep o vardı ve Yeşilova Tatlı Mustafa’sız düşünülemez olmuştur. Tatlı Mustafa, Yıldırım Uran, Atilla Özcan, Altuğ Urgancı, Coşkun Yanlı, Ergun Çimenser, Akın Küçükkoğulları, Ahmet Köprülü, Lütfü Cihaner, İbrahim Dalgıç, Ramazan Eğit, Kamil Can, Ali Duraksoy, Sadık Tuğluer ve Metin Küçükkoğulları gibi bir çok ünlü teknik adam yetiştirdi. Süleyman, Altuğ, Cemal, Kemal, Hüsnü, Özer, Cüneyt ve Okan gibi futbolcular Tatlı Mustafa’dan yetişecek, Yeşilova’dan sonra Ay Yıldızlı formayı kuşananlar arasına gireceklerdi. Tatlı Mustafa’nın Yeşilova’da birlikte izleri ve unutulmaz anıları olan dostları yazmakla bitmez; Osman Dündar, Şaban Acarbay, Yusuf Tırpancı, Mehmet Ceylan, Halil Arhan, Fahri Beşok, Necati Önüt, Hüseyin Tuğlan, Halil Susuz, Hasan Baytekin, Basri Ergun, Halim Gündör, Yavuz Yayman, Hikmet Genç, Şefik And, Kemal Aykut, Ersin Asubay, Göbek Muhammet ve Çetin İşleğen...

ADI İZMİR SOKAKLARINDA

Türk futboluna sayısız futbolcu, teknik adam ve yönetici kazandıran, Yeşilova Spor Kulübü'nün kurucusu Mustafa Küçükkoçulları'nın adı artık sokağında yaşıyor. Konak Belediye Başkanı Abdül Batur, Konak Belediye Meclisi'nin oybirliği kararıyla, "Tatlı Mustafa" lakabıyla tanınan ünlü futbol adamının adını Mersinli'de yaşadığı sokağa verdi. 2816 sokağın yeni tabelası siyaset ve spor dünyasından önemli isimlerin ve semtin binlerce insanıyla coşkulu bir törenle yerine asılırken, dillerde hep şu vardı: "İki üç yetmez daha fazla Tatlı Mustafa".

Ege'nin bir köy kahvehanesinde başlayan gramofon kolu çevirme serüveni, ülkemizin en kıymetli taş plak koleksiyonlarından birisinin oluşmasını sağlıyor. Yetmiş yıl önce Muğla'nın Çökertme Köyü'nden çıkan gramofonun sesi, şimdi İzmir'in Kızlarağası Hanı'nda yankılanıyor.

Bayram Bağdatlı

Ülkemizin en önemli taş plak koleksiyonlarından birisi İzmir'de yer alıyor. Dile kolay tam 6 bin taş plak geçmişten getirdiği sesleri Kızlarağası Hanı'nda muhafaza ediyor. Kimler yok ki bu seslerin arasında? Müzeyen Senar, Münir Nurettin Selçuk, Safiye Ayla, Hafız Sami, Hafız Aşır, Tanburi Cemil Bey, Mucip Arcıman, Zeki Müren ve daha nice değer kulaklara asudelik fısıldıyor. Anılan koleksiyon TRT'den emekli saz sanatçısı Bayram Bağdatlı'nın 40 yılı aşkın süreyi kapsayan emeğinin ürünü. Bağdatlı yılmadan, usanmadan 40 yıl boyunca taş plak topluyor. Gittiği her yerde, her şehirde, her meraklının yanında taş plak peşine düşüyor. Ve geldiği noktada 6 bini taş plak olmak üzere 9 plaklık bir arşivin mimarı olarak kendisini gösteriyor. Sadece plak da değil koleksiyonu zenginleştiren gramofonlar, gramofon iğneleri, eski gazino afişleri, farklı dönemlerde yapılmış sazlar da bulunuyor. 1944 Bodrum Çökertme Köyü doğumlu Bayram Bağdatlı'nın müziğe merakı daha ilkokul yıllarında, babasının işlettiği köy kahvehanesinde başlıyor. Tarihlerin 1950'li yılları gösterdiğinde Çökertme Kahvehanesi'nde bir gramafon yer alır. Kollu çevirilerek taş plak çalan gramofonun kolunu çevirme hali, en küçük kişi kontejyanından Bayram Bağdatlı'ya düşer. Masa üstündeki gramofona yetişmek için o da bir sandalye üstüne çıkar ve boyuna çevirir o kolu. Çevirir de ortaya eşsiz nağmeler dökülür. Aşık Veysel'i dinlemeye başlıyor öylece. Sarı Recep ile tanışıyor plaktan çıkan sesler ile...

Maziden Atiye Bir Taş Plak Serüveni

SAZ ATÖLYESİ

İlkokul yıllarının ardından ailesi Milas'a taşınır. Farklı iş kollarında çalıştıktan sonra bir marangozhanede çıraklığa başlar. İlerleyen yıllarda ailenin rotası İzmir olur ve Bayram Bağdatlı bu kez İzmir'deki bir marangozhanede kalfadır. Sonrasında askerlik yılları, tezkere alış derken İzmir'de yeniden kurulan bir hayat

başlar. Bu hayatın unutulmaz karakteri Yılmaz İpek isimli bir tanıdığı olur. Bu ağabeyi kendisine, "Madem marangozhanede yetiştin, müziği de seviyorsun. Neden kendine bir saz yapım atölyesi açmıyorsun" yönündeki tavsiyesiyle saz yapım atölyesi açar. Bayram Bağdatlı yaşı 22 olduğunda kendi başına işlettiği ve sadece saz yapılan bir atölyenin işletmecisidir.

Takvim yaprakları 1966'yı gösterdiğinde Türkiye'de saz yapımı sınırlıdır. Zamanla fark yaratır ve ülke genelinde aranan bir saz yapım ustası olur. Kendi deyimiyle, saz yapmaya yetişemez. Gel zaman git zaman saz sanatçıları doğrudan atölyesine gelip sipariş vermeye başlar. Yine kendi deyimiyle, atölye "dergaha" döner. Neşet Ertaş, Özey Gönlüm, Aşık Mahsuni Şerif

Fotoğraflar: Anıl Gözütok

gelenler arasındadır. Her birine saz yapar. Gündüzleri saz yapan Bayram Bağdatlı akşamları da korolarda saz çalıyordu. Derken sazın yanına bir de kabak kemane ekler ve o enstrümanı da layığıyla çalmaya başlar. Daha iyi olabilmek için Talip Özkan, Nihat Kaya, Durmuş Yazıcıoğlu gibi efsane sanatçılardan eğitim alır.

TRT İLE İVME

1980 yılında TRT İzmir Radyosu sınav açar. Bayram Bağdatlı, kabak kemane sınıfında sınava girer ve kazanır. Artık TRT sanatçısıdır. İlk olarak TRT Ankara Radyosu'nda görev alır. İki yıl süren Ankara günlerinin ardından TRT İzmir Radyosu'na gelir ve emekli olduğu 2003 yılına kadar, İzmir'de görev yapar. Görev süresince Türkiye'nin dört bir yanında konserlere gider. Avrupa'nın hemen her ülkesinde sahneye çıkar. Gittiği her ülkede, her şehirde taş plak peşine düşer. Antikacıları, eskici dükkanlarını, müzik aleti satan yerleri tavaf eder. Bulduğu her taş plağı satın alır. Şu an arşivinde 6 bini taş plak olmak üzere 9 bin plak bulunuyor. Taş plakların kırılmadığı sürece sonsuza kadar gramofonlarda çalınabileceğine işaret eden Bayram

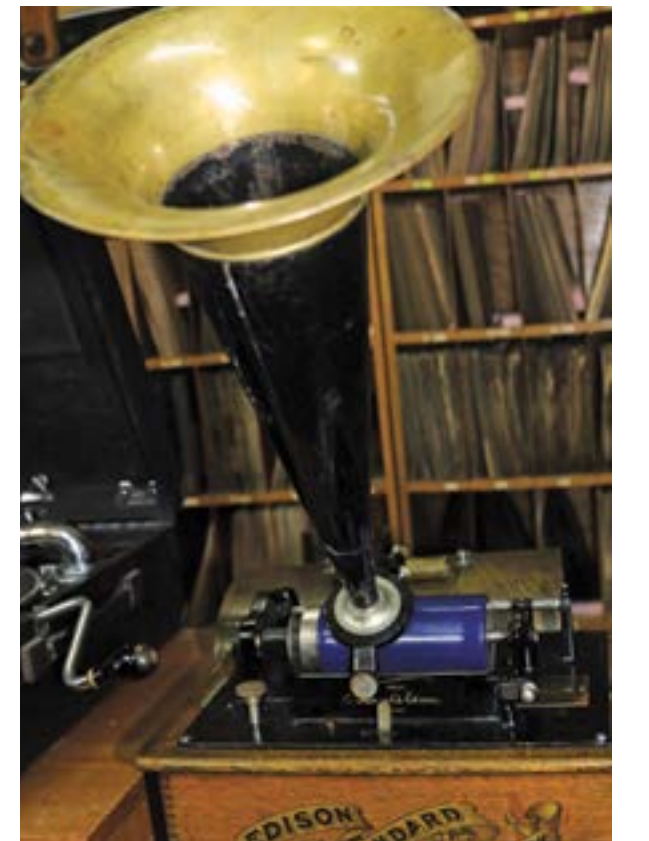
Bağdatlı, "Toplamak için neredeyse ömrümü verdiğim taş plaklarım, sonsuza kadar hisleri aktarmayı sürdüreceğim" diyor.

EŞSİZ ÖRNEKLER

Müzeyan Senar'ın seslendirdiği, "Ormancı" türküsünün taş plağı Bayram Bağdatlı için eşsiz örneğin. Tek örnek olduğunu söylüyor. Ayrıca Zeki Müren, Münir Nurettin Selçuk, Safiye Ayla, Hafız Sami, Hafız Aşır, Tanburi Cemil Bey, Mucip Arcıman, Zaralı Halil, Ürgüplü Refik Başaran, Hamiyet Yüceses, Hafız Sami'nin de taş plakları koleksiyonu süslüyor. Kızlarağası Hanı'nda sakladığı koleksiyonunu görmeye de dinlemeye de çok sayıda arkadaşı geliyor. Eş ile dostlar ile hep birlikte Aşık Veysel'in plağını dinlemenin ayrı bir keyif olduğunu altını çiziyor. Taş plaktaki müziklerin doğal alınmış ses olduğunu ve bu nedenle daha kaliteli olduğunu aktarıyor.

GRAMAFONLARIN YERİ AYRI

Taş plak merakı gramofon tutkusunu da beraberinde getiriyor ve gramofon da toplamaya başlıyor. Koleksiyonunda bazısı 100 yıllık olan 35 de gramofon yer alıyor. Ayrıca gramofon iğneleri de topluyor. Bayram Bağdatlı'nın elinde bir de 1890 yılı yapımı Edison marka Phonograph bulunuyor. Antikacılar bu Phonographı edinmek için peşinden eksik olmasa da, onun elden çıkarmaya hiç niyeti yok! 1896 yapımı Viktorola marka ilk gramofonun ardından Dakca, Kolombia, Sahibinin Sesi, Palliand, Palydor, Odeon ve Edison markalı gramofonlar var ki her biri paha biçilmez sayılıyor. Bayram Bağdatlı'nın arşivinde ayrıca 1950'li yılların müzik ve radyo dergileri, eski gazino afişleri de yer alıyor ve geçmiş zamanın saygılı ve sevgili insanlarından günümüze hoş bir sada getiriyor.

İzmir Milli Kütüphane’de bulunan ve her biri hazine niteliğinde olan yüzlerce yıllık el yazması eserler ile Gutenberg Matbaası’nda basılan, ünlü filozof Aristoteles’in hayatının anlatıldığı kitap, ışık saçıyor.

Aristo Sizi Bekliyor

İzmir Milli Kütüphane, 1 milyon 300 binin üzerindeki kitabıyla, aydınlık saçmaya devam ederken, koleksiyonu içerisinde yer alan eşsiz kitaplar göz kamaştırıyor. El yazması eserler, evrensel yazarların katalog kitapları, Gutenberg Matbaası’yla, Mütrefrika Matbaası’nda basılanı ile kütüphane bir hazine niteliğinde. 1912 yılından bu yana kapılarını açan kütüphanede 900 yıllık bir Kur’an-ı Kerim var ki onun yeri apayrı. Girit Adası’nın Yunanistan’a bırakılmasının ardından, adadaki camilerin yağmalanması sırasında zarar gören ve o dönem sayfaları eksik de olsa 1000 Drahmi karşılığında satın alınarak kurtarılan Kur’an-ı Kerim, mübadele ile İzmir’e gelen vatandaşlar tarafından İzmir Milli Kütüphane’ye armağan ediliyor. Yazı stiline ve kağıdın cinsinden anlaşıldığına göre kutsal kitap, Selçuklu döneminden. Victor Hugo’nun sadece 2 tane basılmış katalog kitapları var kütüphane raflarında. Kütüphanenin önemli eserleri arasında Enveri’nin 1465 yılında bitirdiği 3 bin 730 beyitten oluşan manzum eseri, ‘Düsturname-i Enveri’ de yer alıyor. 1732 yılında Mütrefrika Matbaası’nda basılan Katip Çelebi’nin Kitab-ı Cühannüma adlı eseri de kütüphane raflarında bulunuyor. Ve 1531’de Gutenberg Matbaası’nda ilk basılan kitaplardan olan Aristoteles’in hayatını anlatan kitabı da İzmir Milli Kütüphane’nin eşsiz koleksiyonuna dahil. 1531 yılında Gutenberg Matbaası’nda basılmış Aristoteles’in hayatını anlatan Yunanca eserde ünlü filozofun yaşam serüveni ve öğretilerine yer veriliyor.

EFSANE

Aristoteles, Makedonya Kralı II. Amyntas’ın hekimi olan Nikomakhos’un oğlu olarak MÖ 384 yılında küçük bir şehir olan Stagira’da dünyaya gelmiştir. Platon’un Atina’daki okulu, Akademia’ya geldiğinde ise henüz 17 yaşındadır. Aristoteles, fizik başta olmak üzere; mantık, fizik, kimya, biyoloji, zooloji, botanik gibi doğa bilimlerinin kurucusu

olmasının yanı sıra etik, estetik, ekonomi, siyaset, dil bilim, psikoloji, siyaset gibi çok çeşitli bilim dallarında eserler vermiştir. Doğa bilimlerini, Yunanca ‘doğa’ anlamına gelen, ‘fizik’ adı altında toplayan ve kendi evren tasarımı oluşturan Aristoteles, fiziğin ardındaki her şeyin ana nedeni olan Tanrı ve ruhu incelediği disipline ise fizik ötesi anlamına gelen ‘metafizik’ adını vermiştir.

BÜYÜK İSKENDER’İN HOCASI

Platon öldükten sonra Atina’dan ayrılmış ve bir süreliğine Assos’a yerleşip dersler vermiştir. Daha sonra, Makedonya Kralı Philip’in isteği üzerine, Midilli’ye geçerek, Philip’in oğlu İskender’in hocasını üstlenmiştir. Aristoteles, İskender’in yanı sıra Kral Philip’in diğer çocukları Cassender ve Mısır Kralı olan Ptolemaios’a da hocalık yapar. Philip ölünce İskender tahta çıkar ve Aristoteles, Atina’ya dönüp kendi okulu olan ve sütunlu galeri anlamına gelen Lykeion’u kurar (günümüzdeki lise sözcüğü bu kelimeden gelmektedir.) Burada öğrencileriyle öğleden sonra uzun yürüyüşlere çıkıp, felsefe sohbetleri yaptığı için okulu peripatetikler (yürüyüşçüler) adıyla da anılır. Büyük İskender’in ölümünden sonra Atina’da, Makedonlar’a karşı bir düşmanlık başlar ve bunun sonucunda Aristoteles hakkında tıpkı Sokrates gibi dine saygısızlıktan dava açılır. Davanın gerekçesi ise Hermias anısına bir ilahi yazmak suretiyle bir ölümlüyü ölümsüzleştirmek suçunu işlemektir! Aristoteles hocası Sokrates ile aynı kaderi paylaşmak istemez ve kendi değerleriyle, ‘Atinalılar’a felsefeye karşı ikinci bir suç işleme fırsatı tanımamak’ adına Atina’yı terk eder. Bundan sonra ‘Evboia’ yani Eğriboz Adasına geçer ve MÖ 322 de almış iki yaşında ölene kadar burada kalır.

EKOL

Aristoteles’in kendisinin yazıp yayınladığı kitaplarının sadece bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Bunun yanı sıra çok fazla sayıda tuttuğu ders notlarının bir kısmı da günümüze ulaşmış ve bunlar bile kendinden sonrasını derinden etkileyip değiştirmiştir. Aristoteles Antik Dönem’in en büyük filozoflarından biri hatta belki de en büyük filozofudur. Okulu Lykeion, yaşadığı dönemde en büyük ve en önemli felsefe okulu kabul edilmesine de Aristoteles, yaşadığı dönemi çok derinden etkilemiştir. Kendi döneminin bilimsel alt yapısını kurmuş, Sokrates sonrası okulların hepsini etkilemiştir. Ancak asıl etkisi, sadece felsefeye değil bütün insanlık tarihine, kendinden sonraki iki bin yıla damgasını vuracak kadar büyük olmuştur. Bu etki günümüzde hala deva etmektedir. Pek çok bilimin kurucusu olmasının yanı sıra, kullandığımız çok sayıda bilimsel terimin mucidi olmakla kalmamış, bilimin en temel yöntemlerini de kurgulayarak bilimsel metodolojinin de temelini atmıştır. Fizik ve metafizik alanda Newton’a kadar geçerli olan kendi evren tasarımı kurmuştur. Felsefesi, kendinden sonra bin yıllar boyunca çok çeşitli düşünürleri derinden etkilemiş ve çok sayıda felsefe ekollerinin oluşmasına yol açmıştır. Çalışmaları İslam ve Hıristiyan Felsefeleri üzerinde de belirleyici etkiye sahip olmuştur. İslam filozofları Aristoteles’i kendilerine temel almışlar ve Aristotelesçi ekoller ile karşıları olan ekoller oluşmuştur. Aynı etki Hıristiyan Felsefesi için de geçerlidir. Rönesans Felsefesi’nde hem bilimsel alanda (fizik) hem de tinsel alanda (metafizik) Aristoteles Felsefesi temel belirleyici rol oynamıştır.

Bir Çocuk Güler Dünya Yeniden Kurulur

Engelsiz Hayata İlk Adımı Birlikte Atalım

**Konak
Engelsiz
Yaşam
Köyü**

HAYATI PAYLAŞMAYA
ENGEL YOK

**Konak Engelsiz Yaşam Köyü
Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Öğrencilerini Bekliyor**

Bilgi için:
0506 383 22 87

KONAK BELEDİYESİ

*Tarihin içinde
eşsiz lezzetler
sizi bekliyor!*

*Kemeraltı
Mutfağı®*

Tarihi Abacıoğlu Han - Kemeraltı
Rezervasyon: (0232) 425 11 16 kemeraltimutfagi@gmail.com